

Tartalom

LYRA MUNDI – Élő világek költészet

SOPRONI ANDRÁS: Joszif Brodskij enigmái (<i>miniesszé</i>).....	5
JOSZIF BRODSZKIJ: Anno Domini; J. R.-nek (<i>Soproni András fordításai</i>)	7
SOPRONI ANDRÁS: A piac mítosza (<i>miniesszé</i>).....	10
VJACSESZLAV KUPRIJANOV: Kísértés; (Európa szűk hadszínterein...); A piac mítosza; Sajnálat; A sáska; Börtönök; Ez a halk zúgás a föld alól; Oroszország álma; Nagy Szkítia (<i>Soproni András fordításai</i>)	11
M. NAGY MIKLÓS: „Zenévé változz vissza, szó” (<i>miniesszé</i>)	17
ILJA KORMILCEV: Egy láncra kovácsolva; Emberek; Lélegzet; Az ember a Holdon; Embernyi Iván	20
ANRI VOLOHONSZKIJ – BORISZ GREBENSZIKOV: Paradicsom	25
BORISZ GREBENSZIKOV: Lángoló vonaton; Három nővér	26
JURIJ SEVCSUK: Sohase lőj; Az utolsó őszön	28
VIKTOR COJ: Változást!; Kakukkmadár	30
SZERHIJ BABKIN – ANDRIJ ZAPOROZSEC: A katona	32
KONSZTANTYIN KINCSEV: Végnapok gyermekei	33
ALEKSZANDR VASZILJEV: Románc (<i>M. Nagy Miklós fordításai</i>)	34
VÖRÖS ISTVÁN: A szabadság dalai (<i>miniesszé</i>)	35
KAREL KRYL: A vérpados ura; Testvérkém, csukd rá a zárat; Passzázsrevolúció (<i>Vörös István fordításai</i>)	37
TATÁR SÁNDOR: „Hitelezők / ameddig csak ellátok / mind akar valamit” (<i>miniesszé</i>)	42
HILDE DOMIN: A teraszon; Csalóka csónakút; Szavak; Felhőkezességre; Tegnap még; Fenyegetés; Körömnnyien; Kitörni innen (<i>Tatár Sándor fordításai</i>)	46
VASS TIBOR: Keitmenet (<i>miniesszé</i>)	53
LINDA MARIA BAROS: A neurotikus V betű; Mellkas és nyaki útóér; Q. h. s. ultrabiztonsági zóna; A kertek felett szakad az ősz; Majoránnafejsze, hóhérraj; Genézis; A kevláring; Benzinesüveggel a párnád alatt; Az alapszókincs; Az éjszaka macskája (<i>Halmosi Sándor fordításai</i>)	54
ZSILLE GÁBOR: Egy lengyel–magyar lovag (<i>miniesszé</i>)	63
BOHDAN ZADURA: Régi ismerősök; (gyanítom...); Függhíd a Boszporusz fölött; Műhely (női és férfi); Decemberi hajnal; (Most már többé-kevésbé...) (<i>Zsille Gábor fordításai</i>)	64

POLGÁR ANIKÓ: Találkozásom Mirkka Rekolával (<i>miniesszé</i>)	68
MIRKKA REKOLA: (Egy valaha virágzó város...); (Tengeristenanya); (Egy oszlop, amely kiemelkedett...); (A soha nem hallott...); (Cseréld le inkább...); (A családja nyomában jár...); (Belépett a vagonba...); (Az évszakok együtt...); (La Dame à la Licorne); (Vigyázz az emberekre...); (Régi festmények a műtermedben...); (Mikor Keresztelő Szent János arcát láttam...) (<i>Polgár Anikó fordításai</i>)	70
IZSÓ ZITA: Akinek a tenger a nyughelye (<i>miniesszé</i>)	75
ALFONSINA STORNI: Vázlat szürkületben; A Río de la Plata aranyzürke fénye; Két szó; Soha nem leszel (<i>Izsó Zita fordításai</i>)	76
KUTASY MERCÉDESZ: „Orcám a csillagos ég” (<i>miniesszé</i>)	78
RAÚL ZURITA: Vasárnap reggel; Zurita, 2012; Az ég alján; Ádám és Éva; Ripoit; Az ég alja (<i>Kutasy Mercédesz fordításai</i>)	79
PÉTER ZOLTÁN: Gondolatok Charles Bukowski verseihez (<i>fordítói vallomás</i>)	84
CHARLES BUKOWSKI: Kukások; Tehenek rajzórán; Az öngyilkos gyerek utolsó pár napja; Bibliát olvasó miniszoknyás lány az ablakom előtt; Baráti jó tanács sok fiatalembernek; múlt éjjel láttam egy csavargót; Néhányan; rímes vers; Kacagó szív; a kör bezárul (<i>Péter Zoltán fordításai</i>)	86
VIHAR JUDIT: A haikuk elé (<i>miniesszé</i>)	95
NACUISI BANJA: Haikuk (<i>Vihar Judit fordításai</i>)	96

A borító belsőkön **PÁNDY-SZEKERES RACHEL JULIANNA** munkái láthatók

---

KÖVETKEZŐ SZÁMUNKBÓL:

Centrumban Fecske Csaba

LYRA MUNDI – Élő világköltészet

The background features a large, hand-drawn, irregular shape on the left side. On the right side, there is a series of concentric, hand-drawn loops that resemble a spiral or a series of nested paths. A hand is shown reaching into the center of these loops from the bottom right corner. The overall style is minimalist and artistic, with a focus on organic, hand-drawn forms.

Egyszemélyes
műfordítói műhelyek

SOPRONI ANDRÁS

Joszfif Brodskij enigmái

Bő másfél éve egy beszélgetés során M. Nagy Miklós, a Helikon Könyvkiadó vezető szerkesztője mutatott egy könyvet, és megkérdezte, volna-e kedvem lefordítani. A vékony szürke kötetecskén angol feliratot pillantottam meg: Joseph Brodsky *Nativity Poems*, benne a Nobel-díjas költő versei oroszul és angol fordításban. Gyanakodva néztem Miklóásra, azt hittem, ugrat. Több mint ötvenéves fordítói pályafutásom során még tucatnyira se tehető azoknak a verseknek a száma, amelyeket ilyen-olyan indítékból magyarra ültettem át. De Miklós nem ugratott. Talán inkább próbára akart tenni. Ez pedig erős motiváció. Elég az hozzá, hogy otthon találomra felütöttem a kötetet, és nekifogtam egy háromstrófás, tizenkét soros versnek. Meglepődve tapasztaltam, hogy megy. Sőt néhány, általam mértékadónak tartott versfordító kolléga is kedvező véleményt mondott róla. Majd következett egy hosszabb, meg egy harmadik, negyedik, és mire meglett a másfél tucat mű fele, úgy éreztem,

talán az egészszel is megbirkózom. (Már elég közel vagyok a célhoz – de most a legnehezebb.)

Pedig Brodskij – kivált fordítói szempontból – egyáltalán nem tartozik a könnyű esetek közé. Először is, amit ír, az *vers*, a szó klasszikus értelmében, azaz van – többé-kevésbé, főképp a sorvégeken kiütőköző – ritmusa, sorai rímeknek, rímjei gyakran meghökkentőek, az alkalmazott rímképletek változatosak, előszeretettel alkalmaz – olykor a strófahatáron is túlnyúló – enjambement-okat, érzéke van a hangok zenéjéhez (például a feltorlódó s hangok többször a csoda kísérőjelei). A magyar verselésben mindezen eszközöknek megvan a megfelelőjük, a fordítói hagyomány pedig szinte kötelezővé teszi visszaadásukat (szemben az angollal, amely – mint e kötet több fordítója is – mellőzi a kötött ritmust és a rímeket). Aki pedig már próbálkozott effélével, tudja, hogy a hangsúlyos-hangsúlytalan szótagok váltogatásával operáló orosz verselésben sokkal könnyebb négymorás verslábakat írni, mint a hosszú-rövid szótagok váltakozását kihasználó magyarban.

Ennél sokkal komolyabb nehézséget okoz Brodskij verseinek gondolatisága, gyakran megfejthetetlenül enigmatikus természete. Ez nemcsak a fordítót képes zavarba hozni, aki – bár elég mélyen érti-érzi a nyelvet – mégiscsak idegen, hanem az anyanyelvűeket is. Az itt is bemutatott, barátjának, J. R.-nek (Jevgenij Rejnnek) címzett vers végén szereplő „az összeg eredménye kivonásnak” paradoxonnak ötféle értelmezésével találkoztam. (A legmeggyőzőbbnek Vjacseszlav Szereda, a magyar irodalom jeles orosz fordítója magyarázatát érzem, aki szerint a fejfákra írt évszámokról lehet szó, a köztük lévő „-” jellel, ami egy élet összegét mutatja.)

A magyar olvasóra tekintettel magyarázatra szorul egy kulturális sajátosság. Brodskij e versciklusát, melynek darabjait szinte pályája legelejétől a legvégéig – hosszabb-rövidebb szünetekkel – írta, рождественские стихи, azaz karácsonyi versek címen szokták emlegetni. Ám mindjárt az első címe: *Újévi románc*. A Gergely-naptárhoz késéssel hozzáigazított orosz világi naptárban ugyanis újév napja nagyjából egybeesik a régi időszámításhoz ragaszkodó egyházi kalendárium karácsonyával. Mivel pedig a szovjet időszakban az egyházellenesség jegyében a karácsony száműzetett, a két ünnepből hibrid, fenyőfás újév keletkezett.

Brodskij bizonyos mértékig éppen ettől indítatva idézi fel „karácsonyi” versei némelyikében az „eredeti”, az „igazi” karácsony attribútumait és szellemét, másokban a „fenyőfás újév” díszlete mögül rémlik elő a Megváltó alakja. Vannak aztán olyanok is, amelyekben szinte csak díszletként van jelen a karácsony, ilyen az itt közölt ANNO DOMINI, amelynek fő motívuma a költő – valóságban is megélt – számkivetettsége.

JOSZIF BRODSZKIJ
Anno Domini

M. B.-nek

A Tartomány Karácsonyt ünnepel.
A Helytartó fényűző palotáját
fagyöngy díszíti. Fáklya füstölög.
Jókedvű, léha népség lepte el
szutykosan, mámorosan kint az utcát,
zsibong, tolong a várfalak mögött.

A Helytartó beteg. Ágyán pihen,
az Alcazárból hozta takaróját,
hol szolgált egykor. Asszonyán forog
agya, s a titkárán, kik odalenn
a vendégsereget együtt fogadják.
Aligha féltékeny. Mentő burok

a láz, az álom, s hogy hiába vár,
nem jön parancs, hogy végre visszatérhet
a metropolisba – ez fontosabb neki.
Meg aztán tudja azt is: nem muszáj
az ünnephez a szabadság a népnek;
ezért az asszonynak is engedi,

hogy csalja. Vajjon min töprengene,
ha nem gyötörné fájdalom, se bánat,
se lázroham? Hogyha szeretne tán?
A gondolat ijeszti, el vele,
borzong, hideglelősen rántva vállat.
...A díszteremben túl tetőfokán

a vigalom. A törzsfők részegek,
a messzeséget kémlelik meredten,
üveges szemmel. Ellenség sehol.
Haragra termett fogsoruk remeg,
s mint fékpofák között kerék, egyetlen
mosolyba dermed. Szolganép lohol

az étkekkel. Üvölt álmában egy
kereskedő. Repked dalok foszlánya.
Az asszony és a titkár összeér,
s a kertbe surran. Falról úgy mered
a birodalmi sas, mely máját rágja
a Helytartónak, mint egy denevér...

S világot látott író, jómagam,
 ki szamarán száz földet mert bejárni,
 kinézek: dombok közt az éj setét,
 és eltűnődöm: bánatunk rokon,
 mert őt a császár nem akarja látni,
 engem fiam és Cynthia. S ekképp

itt pusztulunk. Nem engedi nekünk
 a gög belátni: sorsunk ránk mért átok,
 mert elhagytuk az Úr ábrázatát.
 A sírban mind oly egyformák leszünk,
 hát legalább míg élünk, legyünk mások.
 Mért szöknénk innen árkon-bokron át –

honunk bírái nem leszünk. A vád
 pallosa tompa, hisz miénk a szégyen:
 idegen kézben trón és hatalom.
 De jó, hogy ide nem fut be naszád!
 De jó, hogy itt befagy a tenger télen!
 De jó, hogy fenn a firmamentumon

madárnak túl nehéz efféle test!
 Szemükre vetni nem lehet, hiába.
 De testünk súlyával talán a hang
 a torkukban arányosabb lehet.
 Repüljenek sietve hát hazánkba,
 s honunk egén értünk rikoltsanak.

A hon... hajolnak idegen urak,
 vendégek Cynthiánál, messze-messze,
 a bölcső fölé, mint új Mágusok.
 A kisdéd alszik. Csillag hunyorog,
 parázs kihűlt keresztelőmedence
 alatt. A vendégek nyomán mocsok:

a dicsfényből lesz hazugságsugár,
 a szeplőtlen fogantatásból sanda
 pletyka. Az apáról szót se ám!
 Elnéptelenedik lassacskán a vár,
 kihuny a felső szint, még egy alatta,
 s a harmadik. Két fény marad csupán:

az ablakom, mögöttem fáklya ég,
 nézem a fák közt sikló holdkorongot,
 és megjelenik Cynthia, s a hó.
 S amott a helytartóét látni még,
 ki némán vív a lázzal, s mécset gyűjtött,
 hogy jobban látszódjék a támadó.

Az ellenség meghátrál. Napkelet
halvány sugára fényt hoz a világnak,
beles az ablakon, a rácson át,
kíváncsian, hogy ott benn mi lehet,
és romjait látván a lakomának,
megtorpan. Aztán máris megy tovább.

J. R-nek

Fagyott tejeskása a part. Tej-méz-tükörébe akar
lemerülni a város. Cseng-bong harang-zenejáték.
Otthonos szobalámpa. Távoli angyali kar
zsibong, mint kuktacsapat, ha kirajzik.

A földteke túlfeliről írom soraim
Krisztus születése napján. „Ihajla” – a vészes
hószakadás rikolt hetykén odakinn:
a fehérség sokszorozódik. Ő kétezer éves

lesz hamarost. A hija tizennégy. Ez szerda ma már,
holnap csütörtök. Azt a napot, megosztva,
félő, pohárba jeget se téve akár,
nekünk, az újabb ráncot az arctól fosztva,

megülni – igen, mit kertelek – Ővele kell.
A viszontlátásra akkor. Túl a falon hívón
bolygatja fülem – parasztot a csillag, a Jel –
egy ujj pötyögése álmos pianínón,

mintha amott valaki olvasni tanulna, s szótagol,
nem is: csillagtudományt, s betűzi rovások
közt neveinket, ott, hol nem vagyunk: ott, ahol
az összeg – eredménye kivonásnak.

SOPRONI ANDRÁS fordításai

SOPRONI ANDRÁS

A piac mítosza

VJACSESZLAV KUPRIJANOV OROSZ KÖLTŐ
VERSEI ELÉ

Vjacseszlav Kuprijanov (1939) orosz költő, író, műfordító eredetileg mérnöknek készült, foglalkozott számítógépes nyelvészettel, és elég későn váltott át az irodalomra. A nyolcvanas években több verse is megjelent magyarul a Nagyvilágban, a Szovjet Irodalomban és más orgánumban. Egy akkori méltatója szerint „rövid, fanyar, pontos fogalmazásra törekvő szabadversei új szintet jelentenek az orosz líra palettáján”. Ez a jellemzés ma is érvényes költészetére, ahogy azt az itt közreadott munkái is tanúsítják. Műveit több mint negyven nyelvre fordították, köztük hindire és japánra is. Ő maga több nyelvből fordít.

Fordítói szempontból a szabadvers kétségkívül kevesebb fejtörést okoz a kötöttnél, hiszen nem kell szótagokat számlálni, rímpárokat keresgélni. Kuprijanov nagyjából a szintagma-határokon tördeli sorokra a szöveget,

és a különböző hosszúságú sorok különbségét hallgatással tölti ki, ez adja sajátos ritmusát. Ehhez képest egy-egy, a következő sorba átszúzó szintagmadarab afféle enjambement-ként hat. Az így keletkező ritmust gyakran megfejeleli a hasonló nyelvtani szerkezetek parallelizmusával.

A két nyelv mondatainak struktúrája gyakran párhuzamba állítható, és ez megkönnyíti a fordító dolgát, bár a birtokos szerkezetek ellentétes szórendje a sorok átrendezésére kényszerít. A szabadvers által nyújtott viszonylagos könnyebbség viszont arra kötelezi a fordítót, hogy a maximális elérhető pontosságra törekedjék a szavak jelentésének, a metaforák rétegeinek visszaadásában.

VJACSESZLAV KUPRIJANOV

Kísértés

Szerelmem
ne ijedj meg
nem kötöttem fel magam
az csupán
a köpenyem
fennakadt a letört ágon
amelyen ültünk

Szerelmem
ne állj meg
nem vesztettem el a fejemet
az csupán
a kalapom
kergeti utánad
a hideg szél

Szerelmem
ne nyugtalankodj
nem fuldoklom
csupán
mit tehettem volna
köpeny és kalap nélkül
hídról a vízbe

***

Európa szűk hadszínterein,
 Ahol a cro-magnoniak legyűrték a neandervölgyieket
 Az utolsó csontig elfogyasztván őket
 Egyszerre életre kelnek az ősi germánok
 Összecimborálnak a frankokkal és a gallokkal
 Szívélyes vendégségbe várják a római cohorsokat
 Szövetséget kötnek a britekkel és a keltákkal
 A normannokkal együtt elhajóznak Amerikába
 Békepipát szívnak a fogoly irokézekkel
 Tomahawkokkal térnek vissza Európájukba
 Sikeresen kereskednek rabnőkkel és rabokkal
 Olyan országokból amelyek még nincsenek rajt a térképen
 És mindannyian várják az elektronikával teletömött barbárok támadását
 Akik megtanítyák az életben maradottakat a fejszámolásra

A piac mítosza

Míg a piacon uborkát és káposztát válogatok
 Zengem a piac mítoszáat
 Dicsőítő énekét az eladóknak és közvetítőknak
 A dinnye és a banán feltalálóinak
 Akik mindenről tudják mi mennyi

Ahogy elnézem mások otthonait és kerítéseit
 A piac mítoszáat zengem
 Dicsőítő énekét azoknak akiknél nem ment el hazulról senki
 Akik tudják mit ér minden ami idegen
 Akik tudják hogy a kerítés drágább a kertnél

Ahogy elnézem az eget, amely megvásárolta a földet
 Dicsőítő énekét énekelem Őneki, aki ingyen odaadta
 Ezt a földet a fáknak és füveknek
 Hogy fedezzenek minden üzletet
 és összetoldják a tengereket és folyókat

A sáska

Még csendben alszik a sáska
a tücskök békés cirpelése mellett,
a kabócák vonószenekara mellett,
a láthatatlan lények zengő kórusa mellett,
mintha maguk a még felzabálatlan
növények énekelnének.

Miféle elfelejtett sivatagokban
alakulnak a homokszemek
megszámlálhatatlan düledt szemű
eleven ellenségévé minden elevennek,
miféle zivatarfelhők
szakadnak a földre vérszomjas esőként
a repülő éhes szája töménytelen tömegéből,
kik váratlan vetélytársai
a még kialakulatlan emberiségnek?
De egyelőre csendben alszik a sáska,
a vágy a világalomra,
az eleven mohóság, hogy felfalja örökre
tulajdon éhségét,
még nem kovácsolta eleven cunamivá,
amikor minden száraz szárnyban
tombolni kezd a viszketeg kardtánc,
és a légi gyalogság nekilődül,
hogy elsöpörjön a földről minden földit,
gyökerestől, és akkor mindannak,
ami életben marad, nem lesz hol
elrejtőzni, és nem tehet mást,
mint hogy új talajjá váljon
az idő előtt elhalt feltámadásához...

Sajnálát

Sajnáljuk az oroszokat. A könnyeik
 A Kaszpi-tengerbe ömlenek.
 Sajnáljuk a zsidókat. Honuk füstje
 Marja a szemet. Sajnáljuk a németeket, hiszen
 Őket nem sajnálja senki. Sajnáljuk
 A neandervölgyieket, akik amíg ki nem haltak,
 Hittek az emberben. Sajnáljuk
 Az amerikaiakat, ők, úgy rémlik,
 Nem sajnálnak senkit. Sajnáljuk
 A bennszülötteket. A hajósokat sajnáljuk,
 Előbb-utóbb úgyis szárazföldre ütköznek.
 Sajnáljuk a geográfusokat, akik
 nem látják a glóbusztól a földet.
 Sajnáljuk a csillagászokat, ők
 csak az éjszakában bíznak.
 Sajnáljuk a történészeket, akik
 Nem képesek sehogy
 Kieszelni
 Egy jobb történelmet.

Ez a halk zúgás a föld alól

Ha megfeszíted hallásodat hallani fogsz
 Egy jól temperált halk zokogást
 Reggelente ettől könnyesek a kövek
 Bár nekik nincs zenei hallásuk
 Ha belegendolunk rémület foghat el
 Mennyi hang foházkodik hozzám a pokolból

Ha soká nézel a tiszta égre
 Az ég is feléd fordítja arcát
 S úgy tűnhet, alig hallhatón nevet
 Erőlködéseden hogy többet láss a szemmel láthatón
 Ha belegendolunk téboly foghat el
 Mennyi hang nevet rajtam a mennyből

Börtönök

Új börtönöket kell építeni
Az egyre újabb méltók számára
E börtönöknek hogy képesek legyenek megoldani
Az egyre újabb köznapi és állami feladatokat
Egyre modernebbeknek komfortosabbaknak
És elérhetőbbeknek kell lenniük
Legyen megerősített őrségük
Az agresszív külvilággal szemben
Ahol mindenki arra vágyik hogy helyet kapjon odabent
Minden börtön egyesítse
A kényelmet, a tágasságot és a szabadságot
A tévé és a vécékagyló közti legrövidebb úttal
Legyenek a börtönök szem előtt mindenkinek
De minden ablakuk nézzen
Saját Földközi-tengerükre
Mert itt a legjobb embereknek kell élniük
Akik jobb életre méltók mint amit
E börtönökön kívül építettek
Ahol a legjobb emberek alig várják sorukat
Hogy megkapják megérdemelt helyüket
Ebben a zárt elit klubban

Oroszország álma

Oroszország hideg verejtékben alszik
 és azt álmodja
 hogy ő Amerika
 a fecsegői – kongresszusi képviselők
 a naplopói – munkanélküliek
 a huligánjai – gengszterek
 a piásai – narkósok
 a spekulánsai – bizniszmenek
 az oroszai – négerék
 és el kell repülni a Holdra

Oroszország hideg verejtékben ébred
 mintha minden a helyén volna
 a fecsegői fecsegők
 a naplopói naplopók
 a huligánjai huligánok
 az oroszai oroszok
 csak le kell szállni a Földre
 megadott körzetben

és Oroszország megint elalszik
 és orosz eszme ébred benne
 hogy Amerika alszik és azt álmodja
 hogy ő – Oroszország

Nagy Szkítia

Nagy meglepetéssel
 olvastam valahol,
 hogy minden titokzatos nép
 régesrég eltűnt a föld színéről

Nincs abban semmi meglepő,
 hogy a történelem e talányát
 senki a kortársak közül
 nem képes megfejteni

SOPRONI ANDRÁS fordításai

M. NAGY MIKLÓS

„Zenévé változz vissza, szó”

AZ OROSZ ROCKKÖLTÉSZETRŐL

Viktor Coj, Borisz Grebenscsikov, Jurij Sevcsuk, Ilja Kormilcev, Alekszandr Vasziljev, Konsztantyin Kincsev – néhányan az orosz rockköltészet nagy alakjai közül. Most itt olvasható fordításban néhány dalszövegük (némelyik énekelhető, a többi nyersebb, de az eredetihez szöveghűbb formában) – ami persze még ízelítőnek is aligha nevezhető abból a hatalmas versóceánból, amelyet az elmúlt években egy tízkötetes antológiásorozat mutatott be Oroszországban, minden kötetben öt-hat költő-zeneszerző-énekes szövegeivel. Egy bármilyen szűkös „ízelítőben” például feltétlenül szerepelnie kellene Alekszandr Baslacsovznak, Jegor Letovnak és Margarita Puskinának is.

A világ gyakorlatilag nem ismeri ezeket az alkotókat – sem mint zenészeket, sem mint költőket –, miközben az „értők” szűk köre tudja, hogy ha az orosz rock nem is, de az orosz rockköltészet egészen unikális jelenség. Mint ha az történt volna, amit Mandelstam írt majd’ száz évvel ezelőtt a *Silentium* című versében: „zenévé változz vissza, szó”. A nagyszerű orosz rockköltőket ezért nem nagyon lehet a nyugati rockzenészekhez hasonlítani (talán még Dylanhez sem): ez nem nyugati értelemben vett rockzene, hanem költészet zenében – és amikor Borisz Grebenscsikov azt énekelte, hogy „a rock and roll meghalt, de én még élek”, akkor talán erre (is) gondolt. A Beatles, a Stones, Dylan, a Led Zeppelin stb. hatására kezdtek zenélni mindannyian – de amit létrehoztak, az csak félig-meddig rockzene (mellesleg sok, a plágium határát súroló átvétellel a nyugati nagyoktól), és sokkal inkább valami egészen sajátosan orosz, hol a létezését titkát, hol az átkozott társadalmi kérdéseket feszegető új kifejezési forma a művészetben, amelyet a világ szép lassan majd talán jobban is meg fog ismerni – már ha lesz még világ, s benne költészet.

A rockzenész tehát Oroszországban több, mint rockzenész; de ezt nem egyértelműen pozitívként mondom – a zenének ez a súlyossága részben az állandó társadalmi diszfunkciók, a folyton félresikló fejlődés tünete. Emiatt alig-alig létezik olyan orosz rockzene, amiben a zene a lényeg: az oroszok az esetek túlnyomó többségében nem annyira a zenélés örömeért játszanak, mint inkább csak precízen lekísérik a zseniális frontembert, az énekest, a zenészerzőt (és költőt), aki vagy valami nagyon fontos dolgot próbál a rajongó – vagy épp értetlenkedő – közönségnek a dalon keresztül elmondani, vagy valóban igazi költő... Az orosz rock szinte sohasem arról szól, hogy a „a zene, a zene, a zene, a zene kell”, hanem arról, hogy „a szó kell”, „a költészet kell”... Az orosz rock – kis túlzással – az orosz költészet megmentője lett: egy új médium, amelyben még – talán – kicsit továbbélt a milliók tudatába bekúszó és a társadalmi mozgásokat is valamiképp befolyásoló költészet: azokban a zeneileg többnyire egyszerű dalokban, amiket tábori tüz mellett lehetett énekelni, és jókat lehetett vitatkozni a jelentésükön. Hogy valójában mit is mond a költő-énekes a metaforáival.

Most pedig néhány szó (éppen csak kedvcsinálóként) az összeállításban szereplő alkotókról.

Ilja Kormilcev a nyolcvanas-ki-lencvenes évek legnépszerűbb együttesének, a Nautilus Pompiliusnak a dalait írta – kiváló irodalmár volt, műfordító, szerkesztő, s ugyanakkor – a rockdalaival – Dmitrij Bikov szerint „az ezredforduló éveinek egyik legfontosabb orosz költője”. Butuszov, a Nautilus Pompilius frontembere úgy énekelte a szövegeit (óriási tömegek előtt), hogy – saját bevallása szerint –

ő maga sem mindig tudta, miről is szólnak igazából: pontosabban mindig újabb és újabb jelentésük világosodott meg előtte.

Borisz Grebenscsikovot akkor ismerte meg az egész ország (akkor még a Szovjetunió), amikor a peresztrojka idejének kultikus filmjében, az *Asszaban* 1987-ben elénekelte a *Gorod zolotoj* című dalt – amit egyébként nem ő írt, hanem – még a hetvenes évek elején – egy Anri Volohonszkij nevű költő Vlagyimir Vavilov zenéjére. Grebenscsikov egyetlen szót változtatott meg a dalban: nála nem az ég

„fölött”, hanem az ég „alatt” van a hely, ahol talán mégis boldog lehet az ember: a földi paradicsom. BG – ahogy mindenki ismeri – azóta az orosz rockzene élő klasszikusa lett, költőként pedig sokak szerint korunk Puskinja.

Jurij Sevcsuk, a DDT együttes zeneszerző-szövegírója és éneke-se (hogy ismétljem magam) sokak szerint „korunk Puskinja”; a neves kultúrtörténész Szolomon Volkov pedig „korunk Sosztakovicsának” nevezte. Egészen fiatalon, 1981-ben írt *Ne lőj* című dala nem nagy költészet (valóban „csak” egy dalszöveg), de jól példázza a „kis magyar” és a „nagy orosz” pornográfia közti különbséget: amikor Demjén Rózsi nálunk arról írt, hogy „sohase félj” (ha a Föld pokolországáiban lőnek), akkor az orosz fiúk valóban lőttek – Afganisztánban.

Viktor Coj a legnagyobb orosz rocklegenda – *Változást!* című dala a peresztrojka himnusza lett. Gitáros volt, énekes, zeneszerző, nagy költő, csodálatos színész (a gyönyörű koreai arcával és bús szemével), kiváló, szoc-art stílusban alkotó festőművész – és egy vívódó ember, akit akkor ért a halál (1990. augusztus 15-én elaludt a volán mögött, és összeütközött egy

Ikarusz busszal), amikor még nem tudhatta, hogy a gigantikus szovjet állammal szemben vívott nagy csata költő- és zenésztábornoka lesz-e belőle (és hogy vállalná-e ezt a még akkor is szinte öngyilkosságnak tűnő szerepet). Az biztos, hogy semmiféle militarizmusnak nem volt a dalnoka, és a történelem furcsa fintora, hogy egyesek – egyébként kiváló művészek, nagy orosz hazafiak és honlányok, akik csodásan értik és érzik, hogy mi kell ma az orosz népnek – azt csináltak belőle. Igazi, harcos hőst, aki a nemzet szívéből szól.

Konsztantyin Kincsev az Alisza együttes frontembere – dalai jórészt az orosz nép büszkeségét, hazafias érzéseit fejezik ki. Az összeállításban szereplő posztapokaliptikus költeménye (amely mintha Dmitry Glukhovskij *Metró*-trilógiájának hatására íródott volna) jó példa arra, hogy nemcsak a mai orosz prózairodalomban, hanem a rockköltészetben is milyen fontos az eszkatologikus

Szerhij Babkin és Andrij Zaporozec a 5Nizza nevű ukrán reggae-együttes két tagja; orosz és ukrán nyelvű dalaik is vannak. A 2003-ban írt *Katona* című daluk ma már klaszszikus – talán a legszebb dal (és dal-szöveg) a háborúról az orosz nyelvű rockirodalomban.

gondolkodás.

Alekszandr Vasziljev, a Spleen együttes vezetője az orosz rockköltészet népszerű kismestere – olyan ő Grebenscsikov, Coj, Sevcsuk és Kormilcev mellett, mint Juhász Gyula volt Ady és József Attila mellett. Az ő dalai gyakran a szerelemről szólnak – ami egyébként ritkaság az orosz rockban –, de ahogy a *Románc* soraiból is láthatjuk, az orosz rockköltészetben a szerelem is mindig súlyos, többnyire tragikus téma.

ILJA KORMILCEV

Egy láncra kovácsolva

(1986)

kéz-kezet-mos lány szurka csöpög
 megfognék egy kezet: csak könyök
 szemet néznék, tekintet szív
 pofák fölött a segg a szív
 vörös a napkelte – nyugta rózsavíz

egy láncra kovácsoltak minket
 egy célra fűztek össze minket
 egy láncra kovácsoltak minket

a vonat lomha, de óriás a lépték
 az inakat itt fegyencoszlopba gyúrték
 más a szó otthon, és más kint az utcán
 itt sas már egy szál se csirke csirke hátán
 és csókolózva is egyenlet a szám

mert egy láncra kovácsoltak minket
 egy célra fűztek össze minket
 egy láncra kovácsoltak minket

itt hitetlen hisznek hit helyett
 itt tetteve tesznek tett helyett
 itt a koldus nem rimánkodik
 ha koldussorsa garantáltatik
 itt trombitálhatsz egymagad
 csak a vége takaródó legyen
 s ha van még, ki meglátogat,
 akad majd, ki jön, hogy elvigyen

ha egy láncra kovácsoltak minket
 egy célra fűztek össze minket
 egy láncra kovácsoltak minket

itt a nő keres, hogy meglelje vénsége
 itt a fáradtság a munka mértéke
 itt nincs gazember csak millió bőrajtó
 itt az első olyan mint az utolsó
 és éppolyan fáradt vagy éppen úgy csaló...

mert egy láncra kovácsoltak minket
 egy célra fűztek össze minket
 egy láncra kovácsoltak minket

Emberek

(1989)

félve nézek minden csecsemőt és a holtakat
ujjaimmal tapogatom az arcomat
és elhúló szívvel borzadok
mint a többi ember, olyan vagyok?
emberek, akik alattam élnek
emberek, akik fölöttem félnek
emberek, akik a falon túl horkolnak éjjel
emberek, kik a földben fekszenek szanaszéjjel

sósak a könnyeik nevetésük éles
szemük sóvár és mindig éhes
a friss napilapban bámulják a nevük
de másnap azzal törlik a fenekük
emberek, akik gyerekeket szülnek
emberek, akik más emberekre lőnek
emberek, akik nyammogva szólnak
de a húst meg nem ennék sótlan

mit nem adnék
egy pár szárnyért
egy plusz szemért is
bármit megfizetnék
vagy hogy a kezemen
tizennégy ujj legyen
én lélegezni is
más gázt szeretnék

Lélegzet

(1995)

hideg verejtékben ébredek
rémálmom után még reszketek
a házat víz öntötte el
s nem maradt életben más
csak te – meg én
fölöttünk víz kilométerei
alattunk bálnák seregei
és kettőnknek az oxigén nem elég
így ülök – minden fekete,
s nincsen más, csak kettőnk lélegzete

próbálok nem lélegezni
ha csak egy percre is
neked jusson minden a gázból
ami korábban nem becsültünk
de te alszol és nem tudod
hogy fölöttünk víz kilométerei
alattunk bálnák seregei
és hogy kettőnknek az oxigén nem elég
így ülök – minden fekete,
s nincsen más, csak kettőnk lélegzete

hallgatom lélegzetünket
azelőtt nem is gondoltam,
hogy kettőnknek egy a lélegzete
a lélegzete

Az ember a Holdon

(1995)

Az ember a Holdon megunta, hogy idegen,
Gyáva mosollyal nézi holdúrasszonyát,
Gyémántgyűrűvel játszik éjjel hidegen,
S hajnalban bús holdi álmokat lát.

Lopva elhagyná az éj királynőjét,
De fél: dologtalan lesz, puszta árnyék,
S mire végre megérik a szándék,
Hajnal hasad: „Már hova is szállnék?”

Olyan vagyok én is, mint az ember Holdon,
És ezért, ezért, ha rám néz, mosolyog,
Csodásan értjük egymást, ő a rokonom,
Az az ember a Holdon.

Üdvözetét küldi holdi emberem,
Nyújtom poharam kicsit félszegen,
Ő perzselő holdpálinkát tölt bele,
S reggelre megint csak fekszem részegen,
Reggelre elfelejtem,

Hogy olyan vagyok, mint az ember a Holdon,
És ezért, ezért, ha rám néz, mosolyog,
Csodásan értjük egymást, ő a rokonom,
Az az ember a Holdon.

Embernyi Iván

(1996)

Embernyi Iván egyenes ember volt
csak élt egyszerűen csendesen
az ő igenje igazi igen volt
és a nemje igazi nem
és tudta mi fog történni vele
nyolctól ötig meg egész este
és ha hegy volt az úton előtte
kikerülni nem próbálta juszt se

Embernyi Iván munka után egyszer
a lépcsőházban a kukalyuknál
látta ahogy egy szörnyfej rámered
és tudta eljött érte a halál
nekiállt egy cetlire levelet írni
jöjjön másnap tizenkét órára
utált bármit befejezetlen hagyni
és jártatni a száját csak úgy hiába

Embernyi Iván megborotválkozott szépen
és legjobb nyakkendőjét fölkötve várt
derűsen fényes arccal de a halál lelépett
vagy elfelejtette hol lakik Iván
aki hosszan várta őt de végül megunt
ácsorogni hát sétált egy nagyot
s mikor a halált látta csak unt
képpel legyintett ez is itt hagyott.

ezt a nőt ismerem jól
van ki szabadságnak hívja
mások számára ő a sors
s míg az egyikeknek rabnő
szent bíró a másikkaknak
ezek rabságba hajtának
hogy zoknit mosson nekik
azok tudják a vágynak vége
mert az enyészet – csak enyészet

ANRI VOLOHONSZKIJ – BORISZ GREBENSZSIKOV

Paradicsom

(1972–1984)

A tágas ég alatt van mégis tán egy hely,
hol megszűnik a fájdalom, és csillag énekel.
Csordul ott a kert, s a nyárra nem jön ősz,
És minden állat gyönyörű, és szelíd, mint az őz.

Az egyik sárga, tűzsörényű ló,
A kígyó hangja tiszta csemlaló,
Aranyszárnyú sas kering felette,
Szép szemével óvón letekintgetve.

S a kéklő égen ott csak egy csillag ragyog:
A csillagod, ó, angyalom, az őrzőcsillagod,
Kit szeretsz, az szeret, az fényedtől lesz szent,
Kit fönt a csókok megigéz, az boldog lesz itt lent.

Azt várja már a tűzsörényű ló,
A kígyó, melynek hangja csemlaló,
S aranyszárnyú sas kering felette,
Szép szemével óvón letekintgetve.

BORISZ GREBENSCSIKOV
Lángoló vonaton

(1987)

Vászin ezredes megérkezik a frontra,
Mellette ifjú asszonya,
Vászin ezredes az ezredéhez szólva
Azt mondja: „Menjünk haza.
Úgy gondoltuk, harc az életünk,
Már hetven éve háborúskodunk,
De most azt jelentik kémeink,
mindig önmagunk ellen harcolunk.”

„Láttam tábornokokat –
Vedelve zabálják halálunkat,
A gyerekeik megőrülnek:
Ugyan még mi többet akarhatnak?
A föld meg közben csupa rozsda,
Templomoknak hamu a vére,
És ha azt akarjuk, legyen hely visszatérni –
Hát ideje hazamenni végre.

Lángoló vonaton élünk, de kit hajszolunk, mi végre?
Lángoló vonaton élünk, már menekülni kéne!
Ez a föld miénk volt, míg harcba nem fulladt életünk,
Elpusztul, hogyha senkié, ideje visszamennünk.

És körben fáklyák lobognak,
Gyűjtik be a holtakat,
S kik az apáinkra lőttek,
Most megölnék fiainkat.
Induló hangjára szültek minket,
Neveltek börtönlétre.
De elég volt a hasunkon csúszni,
Hazatérünk végre.”

Három nővér

(1995)

Nézel tárt szemekkel, mint ki lepottyant a fáról,
Ez mind semmiség – szépséges játék csak az élet,
A hajad borzas, a szíved meg csöpög a sártól?
A három nővér egyszer majd úgyis eljön érted.

Szemük mint csészalj, bundájuk bársony és selyem,
Hétezer éve nincs irgalom, és nincsen merci,
A szívük mélyen dobog, míg sírnak és nevetnek,
Nézz rájuk s búcsúzz: bocsássatok meg, isten neki.

Három nővér: fekete, fehér és vörös bunda,
Egy távoli tájon, ahol nem járnak vonatok,
A három nővér végül ott szaggat darabokra:
Előbb a szív, majd a láb és az egyéb kacatok.

És a kert csupa fény – mézes-orgonás az illat,
Örökre, örökre, suttogom – várom léptedet,
Ki fényed gyújtotta, most leoltja – egy pillanat,
Éji csendben reccsenés: és kitépte szívedet.

JURIJ SEVCSUK
Sohase lőj

(1981)

Hé, fiú, ne lőj a verébre, galambra,
Ne lőj a csúzliddal eleven célpontra!
Ne lőj, ne örülj, a csúzlidot tedd el,
Elég volt gyilkolni, ne hencegj ezzel.

Lőterek királya, ámult a nép,
Lövészként díjakat nyertél,
Célzás nélkül, nevetve, lazán,
Mennyien mondták: ez ám a szám!

Megtörtént aztán, miről mindig álmodott,
Egy forró országban harcolhatott,
S mikor a csaták után végül hazatér,
Hiába várja őt a régi kedves lőtér.

S ha kérdezik: na, milyen a háború?
Csak issza a bort tovább, és rágja a bú.
S megint az a fiú, míg töltött és lőtt,
Könyörgő szemek: Ne lőj! Ne lőj!

Sohase lőj!
Sohase lőj!

Az utolsó ősön

(1990)

Az utolsó ősszel már szó sincs, se sóhaj,
 A dalok utolja lehullik, míg sápadt
 Búcsútüzekkel elszunnyad a korszak,
 S mi nézzük a fényét, és nézzük az árnyat.

Egy vad vihar nevetve elsöpört mindent,
 mi kínozta lelkünk, míg tartott az éj,
 mindent, mi röppent, rebbent és szeppent,
 A fergeteg széllel suhant szanaszét.

Ah, Alekszandr Szergejevics, drága –
 Elmesélhetné, hogy mi történt önnel,
 Hogy mikén tűnődött, s mi a szerelem ára,
 És hogy mire jött rá az utolsó ősszel.

Viccesen lenyelte az éhes tenger
 Az őszi napot, s bújva felhők mögé,
 Hogy itt mi volt, ti már nem emlékeztek,
 S a poros fűvet sem érzitek többé.

Elmennek a költők az utolsó ősszel,
 Nincs visszatérés – már csak a pókháló nő.
 Mi itt maradt tőlük: a megfagyott versek,
 A szerelmük csendje és a feltámadt kő.

VIKTOR COJ
Változást!

(1986)

Meleg helyett – csillanó zöld üveg,
Tűz helyett – csak a füstje.
Egy napnak megint vége lett,
Vörös csillag zsarátnoka rezeg:
Napunk halódó ezüstje.
Lángoló városra hull a szürkület.

Változást követel szívünk.
Változást követel szemünk.
Nevetésünk és könnyeink,
Ereink lüktetése kéri:
Változást!
Várjuk a változást!

Elektromos fény folytatja napom,
A gyufásdoboz üres.
De a konyhában kéken ég a gáz.
Cigaretta a kézben, tea az asztalon –
Mást ne keress.
Nincsen semmi más, csak bennünk a láz.

Szemünk nem beszél, csak ég,
És semmit el nem árul,
Nekünk ez nem kell, hogy értsük egymást.
Cigaretta a kézben, tea is van még –
A kör bezárul,
És hirtelen rettegjük ezt a változást.

Kakukkmadár

(1990)

Mi még nincs megírva, rám hány dal vár?
Mondd el nekem, kakukkmadár,
Dalolj.
Városban éljek vagy legyek remete,
Puszta kő, vagy csillag, mely ragyog?
Ragyog...

Nap, vedd rám az égről tekinteted,
Ököl lett már a tenyerem,
Van puska porom – adj tüzet,
Nekem...

Talán az úton egyedül mész?
Hogy ott maradsz te is, attól félsz,
S emléked ugyan ki őrzi meg
A csatasorban? Lesz még józan ész,
Józan ész?

Nap, vedd rám az égről tekinteted,
Ököl lett már a tenyerem,
Van puska porom – adj tüzet,
Nekem...

Hol vagy most, igaz szabadság?
A szép hajnalt kivel várod? Felelj!
Jó veled, és rossz nélküled,
Korbács alá hajtom türelmes fejem,
Fejem...

SZERHIJ BABKIN – ANDRIJ ZAPOROZSEC

A katona

(2003)

Katona vagyok, öt éve nem aludtam,
 Szemem alatt táskák, én magam nem láttam,
 De mondják. Fejem nincs már,
 Csizmával széjjelrúgták,
 Oj-jo-joj, üvölt a parancsnok,
 Egy Ó a szája csonkja,
 Belenézett egy aknába...
 Fehér vatta, vörös vatta,
 Vatta a katonát nem gyógyítja.

Katona vagyok,
 Háború éretlen gyermeke.
 Katona vagyok,
 Anyám, gyógyítsd a sebemet.
 Katona vagyok,
 Egy országé az Isten háta mögött,
 Hős vagyok,
 De ide vajon melyik regény lőkött?

Katona vagyok,
 Ha egy töltényem marad, az gáz,
 Én vagy ő, ennyi a választás,
 Visz a vonat, isszuk a vodkát,
 Viszi a sok vonat a millió katonát.
 Tudom a dolgom: a dolgom lőni,
 Bele a meleg húsba, csak ennyi: ölni.
 Háború-anyácska, neked szól a reggae,
 Ezen biztosan tudsz röhögni.

Katona vagyok,
 Háború éretlen gyermeke.
 Katona vagyok,
 Anyám, gyógyítsd a sebemet.
 Katona vagyok,
 Egy országé az Isten háta mögött,
 Hős vagyok,
 De ide vajon melyik regény lőkött?

I am a soldier... I am a soldier...
 I am a soldier... I am a soldier...
 I am a soul... dzsa... soul dzsa...
 soul... dzsa... dzsa...
 soul... dzsa... dzsa...

KONSZTANTYIN KINCSEV

Végnapok gyermekei

(2016)

Lomha füst, sűrűbb napról napra,
Csípős köd vánszorgott utána,
Korom, hamu, az élet üszkei...
Béke van, végnapok gyermekei!

Egy éve, hogy a tűzvésznek vége,
Katakombákból kúszik föl az élet:
Félszeg küldöttek félszeg vágyakon,
Kik nem szálltak el halálos szárnyakon.

Kik előttetek éltek,
S nem hullt ki még a fényük,
Megáldják utatok,
Menjetez tovább – értük!
Ők biztatnak,
Hogy bírjátok, vigyétek:
Van még szerelem,
Óvjátok, mentsétek!

Mint mozi, a háború elsuhant,
Olvadt gömb, mely mint a kő zuhant:
A világ mocskos, vak szenvedélyei...
Béke van, végnapok gyermekei.

ALEKSZANDR VASZILJEV

Románc

(2004)

A lámpa már nem ég,
A naptár rég nem ér,
S ha valamikor régen
Valamit mondtál volna még,
Hát beszélj.

Ez az ő hangja talán?
Otthon csak a csönd vár.
S a kezedből hirtelen,
Míg mindenki vidám,
Kihull a pohár.

A szobádban minden sötét,
A töltény már a csőben,
Olyan nagy a csend, hogy hallani,
Hogy elsuhan egy szerelvény
Lent a mélyben.

A téren egész ezred zúg,
A sor vége árnyék,
És a telefonkagyló,
Ennyi év múltán csak bűg,
Hiába várnék.

Csapódik az ajtó – hát megjöttünk,
És szikráznak a vezetékek,
Szia,
Most már boldogok leszünk –
Örökre.
Szia,
Most már boldogok leszünk –
Örökre.

M. NAGY MIKLÓS fordításai

VÖRÖS ISTVÁN

A szabadság dalai

KAREL KRYL VERSEIRŐL

A magyar olvasók a cseh humorért rajonganak. És ez jól is van így. De nemcsak humor van a cseh kultúrában, tragikum is. Karel Kryl (1944–1994) életműve több cseh tragédiával forrt össze, abból nőtt ki, annak elviselésére született, aztán maga se bírta elviselni helyzetét, vagy úgy általában a helyzetet, ami szükségszerűen tragédiába torkollt. Vagy ez így túl sok, túl sötét? Karel Kryl 1968 óta az egyik legnépszerűbb cseh művész. Költő volt? Dalszerző? Énekes? Forradalmár? Örök lázadó? Földönfutó? A cseh Viszockij? Vagy épp a cseh Cseh Tamás – aki maga írja valóban versértékű dalszövegeit?

1968. augusztus 21-én bevonul a Varsói Szerződés (így Magyarország is) Csehszlovákiába, hogy megfékezze az ő sokkal szelídebb 56-jukat, vagyis a legbékésebb 68-at – az összes európai megmozdulás közül. Augusztus 22-én éjjel Kryl megírja a *Testvérekém, csukd rá a zárat* című dalt, amit egy vidéki gyár rádióstúdiójában azonnal fölvesznek, majd elküldik az ostravai rádiónak, és ezzel elindul a dal országos karrierje. Ez és *A vérpadok ura* lett a cseh ellenállás kifejezője, sőt lényegében maga az ellenállás a megszállás és a belügyekbe való beavatkozás ellen. A legsötétebb husáki időkben, a 70-es, 80-as években is, ha erdei kiránduláson vagy máshol tábortűz mellé telepedett néhány cseh, és gitár került elő, márpedig öt fő fölött garantáltan volt valakinél gitár, akkor a legnagyobb örömmel és cinkossággal ezeket a dalokat játszották. A már rég betiltott, és sehol nem kapható vagy meghallgatható dalokat.

Kryl az ország egyik legnépszerűbb énekes és hőse lett 1968–69-ben, majd 69 végén kénytelen volt Nyugat-Németországba emigrálni, ahol a Szabad Európa Rádió munkatársaként tevékenykedett. Hazájába csak húsz év múlva, 1989-ben térhetett vissza az anyja temetésére, de közben a bársonyos forradalom résztvevője is lett. Ő énekelte a rendszerváltást bejelentő nagy tömeggyűlésen egymillió ember előtt a Vencel téren a cseh himnuszt. Mellette a másik emblemikus énekes a husáki kor híres kollaboránsa, Karel Gott volt. Az ő duójuk már előrevetítette a bekövetkező változások felemáságát. Legalábbis Kryl felemásnak élte meg a változásokat, kiszolgáltatott idealista volt, aki élesen kritizálta a 90-es évek eseményeit, ellenezte Csehszlovákia szétválását, komoly közéleti harcokba keveredett, szinte az egész politikai nomenklatura ellene fordult, támadások keresztüztüzebe került. Nem sokkal ötvenedik születésnapja előtt szívinfarktusban meghalt. Temetése a břevnovi temetőben legalább olyan politikai demonstrációvá változott, mintha még diktatúra lenne.

Dalai eredetiek, előadásmódja a jellegzetes 20. századi bárdé, a már említettekén kívül rokonának mondható Georges Brassens, Bob Dylan. Mint már többükről kiderült, szövegeik dallam és előadás nélkül is megállják a helyüket. Így van ez Kryl remek balladáit és korleíró szövegeit esetében is, de ha az olvasónak van egy kis ideje, érdemes előkeresni a dalokat és meghallgatni őket, mert csehül, a szöveget talán nem értve is tetszhetnek, tetszeni fognak. Lehet, hogy az itt közölt versek egy ilyen kettészakítás eredményeként jöttek létre, de a fordító már csak a szövegre mint versekre koncentrált, ugyanakkor igyekezett érzékeltetni a dallamot, hallhatóvá tenni, amennyire lehetséges a versformán is túl. A cseh és a magyar dalok zeneisége, akárcsak a prozódiaink, lényegében inkább ellentétei egymásnak; a csehről való fordítás legnagyobb nehézsége, hogy minden másképpen dallamos, mint nálunk. Ahogy a történelmi barikádnak is a másik felén voltak a magyarok 68-ban, mint a csehek, ha egyáltalán bárki észrevette itthon, hogy fél lábbal épp egy barikádon áll, és szembefut vele a Delacroix képéről ismerős félmeztelen nő, kezében egy kék, piros, fehér zászlóval.

KAREL KRYL

A vérpadok ura

A gótikus teremben
sűrű a félhomály,
fekete misekönyvbe
néz pár lélek-kufár.
Kétes áldásra vár
a sok gyilkos itt körben.
Közöttük is király:
a Vérpadok Ura.

A stólája kötélből:
az Ördög-Pap miséz,
a vitriol előtör,
lila szín az egész.
Mozsarából a kén
bűzösen kifröcsköl,
ő a csuklyás pribék,
a Vérpadok Ura.

Állami lobogón
egy gilotin a jelkép.
Szögesdrótból kifont,
a rothadástól nem véd.
Szarkatanya lett a vidék,
ez a Hóhér országa rég.

A sátán előtt térdel,
hűbéres a király,
míg bölcseket kivégez
sok ostoba, zshivány.
Zavarosfejűek
öröme ez a rémség.
Ki jut így előre:
a Vérpadok Ura.

Morálról szónokol
egy gyilkos kint az utcán.
Fegyörként silbakol
e középkori kormány.
A páncélingekről
sötét felirat ordít.
Ki jön jól ki ebből?
A Vérpadok Ura.

A kormánypalotán
gilotinos zászló leng.
A gyerek mit kíván?
Kis fagyaltot tölcsérben.
De a bírák haragudtak,
minden fagyist kinyíratnak.

Szörnyű állam volt ez,
hogya jól körülnéztél.
Tilos volt az ének,
a szabad elbeszélés.
De még ez is kevés volt,
a gyerekeknek úgy
kellett imádkozniuk,
mint elvárta az úr,
a Vérpadok Ura.

Az ördög vigyorogva
szór mindenkinek juszt,
fiú apját nem bírja,
testvérbe testvér rúg.
Halálfejes lepke
szárnyal az ország fölött.
Tökfejek kedvence:
a Vérpadok Ura.

Testvérkém, csukd rá a zárat

Testvérkém, ne sírjál,
ezek nem vámpírok,
hiszen te nagy vagy már,
ezek csak megszállók,
úgy jöttek szögletes,
páncélos szekereken.

Szemünkben könnyekkel
bámulunk magunkra,
testvérkém, ne hagyj el,
bármí lesz, megóvlak,
amikor papucsban
kelsz át a vad hegyeken.

Esik és kint nagyon sötét lesz,
ez az éj sokáig eltart,
a bárány egyszercsak farkas lett,
testvérkém, csukd rá a zárat.

Testvérkém, ne sírjál,
nem győznéd könnyekkel,
átkokat se szórjál,
spórolj az erővel,
nem szabad felhoznod,
hogyan innen nem jutunk ki.

Tanuld meg ezt a dalt,
azt hiszem, nem nehéz,
testvérkém, és hadard.
Hol az út, azt fürkészd,
nem szabad elbuknod,
nem bírunk visszajutni.

Esik és kint nagyon sötét lesz,
ez az éj sokáig eltart,
a bárány egyszercsak farkas lett,
testvérkém, csukd rá a zárat!
Csukd rá a zárat!

Passzázsrevolúció

Virágot hordunk gomblyukunkban,
megraboljuk a nyáját.
A barom nem nyúl egy rítusban
ki. Gúnynev a barátira.
A lábunkra strandpapucs jár,
és a fej a nagy luxus.
Egy felirat a tányérsapkán,
hogy a párthűség fontos.

Már a mi nemzedékünk
is adott prominenset.
És program, hogy lelépünk,
sokunk pofontól retteg.
A tapstól elnémulunk,
és füttyszó a dicséret,
nem fontos, mit gondolunk,
sörrel nyeld – az Egészet.

A seggünk alatt bátor vicclap,
kéne az aranyborjú.
Sarokban állunk – mit segít az?
Nem jön el a megváltó.
Sóváran lesünk krajcárokat –
pártfőnök unokái.
Anyázzuk a kispolgárokat.
Zendülés? Annak látszik.

Már a mi nemzedékünk
is adott vezeklőket,
rendőrt, ki önelégült,
kis ügyintézőket,
szörnyeket lélek nélkül,
sok gerinctelen férget,
– a lelkiismeret nem épül –,
vágyat a – Hütlenségre.

Már nem vagyunk, nem: mintaállam,
már tudunk meghajolni,
jók lettünk a megalkuvásban,
havert szép elárulni.
Értjük az új Realitást,
idegennek hajlongunk.
Majd véget ér ez a sorvadás,
hervadt kis forradalmunk.

Már a mi nemzedékünk
is tele szemtanúkkal.
Hányan elmenekültünk,
és van, ki értünk meghalt.
Betörték a képünket,
ma inkább nem dumálunk.
Nem hajtjuk meg térdünket!
Húznak, hát földet szántunk.

VÖRÖS ISTVÁN fordításai

TATÁR SÁNDOR

„Hitelezők / ameddig csak ellátok / mind akar valamit”

Hilde Domin nevét és költészetét Magyarországon „nemigen szokás” ismer-
ni. A Löwensteinként anyakönyvezett
költőnő (apja jómódú, zsidó szármá-
zású jogtanácsos volt, anyja frankfurti
nagypolgár-család sarja) 1909-ben szü-
letett Kölnben. Jogot és társadalomtu-
dományi tárgyakat tanult a heidelbergi,
a kölni, a bonni, valamint a berlini (a
későbbi Humboldt) egyetemen. 1932-
ben emigrált, először Olaszországba,
ahonnan (már Erwin Walter Palm
klasszika-filológus, régész felesége-
ként) Angliába vezetett az útja, majd
1940-ben a Dominikai Köztársaságban
telepedtek le (innen a Domin művész-

név), ahonnan 1954-ben költöztek vissza Németországba; Heidelbergben találva
új otthonra. A műfordítóként és szövegkiadóként is aktív Dominnak ezután sem
szakadt meg a kapcsolata a hispanophon kultúrával: többször töltött (néhány ver-
sében is nyomot hagyó) hosszabb időt Spanyolországban.

Írni, amennyire tudható, Hilde Domin meglehetősen későn kezdett; legko-
rábbi szövegei 1946-ból datálódnak; ennél is jóval későbbi első kötete, az 1959-
ben kiadott Nur eine Rose als Stütze (Támaszul [fogódzóul] csak egy rózsa).
Fordítóként illetve értelmező esszéistaként közrebocsátott műve sem érdekte-
len, ám számos elismerését (köztük a R. M. Rilke-díjat, a Hölderlin-díjat, több
rangos német tartományi és állami kitüntetést és a Dominikai Köztársaság
Nagydíját) kétségkívül elsősorban életében megjelent kilenc verseskötetének
köszönheti. (Költészetének méltatói közt mások mellett Karl Krolow-t és Hans-
Georg Gadamer-t is számon tarthatjuk.) Számtalan helyen, intézményben olva-
sott föl szerzőként, például iskolákban és börtönökben is.

Életrajzaiban – állítólag, hogy valamivel kevésbé tűnjön késeinek a pálya-
kezdése – igen sokáig fiatalította magát, 1912-t jelölve meg születési éveként;
tényleges születési dátumát 90. születésnapján, 1999-ben „vallotta be”. Domin
2006-ban hunyt el Heidelbergben.

Azt írtam – igaz, mintegy állításnak álcázva feltételezésemet –, a magyar
olvasók alig-alig (ha egyáltalán) ismerik Hilde Domint. Ennek ugyanakkor –
ha valóban így van – korántsem kéne szükségszerűnek lennie: a [http://www.
babelmatrix.org](http://www.babelmatrix.org) webportál nem kevesebb, mint 39 versét közli, eredetiben és

többek (pl. Székely Magda, Keresztury Dezső, Hajnal Gábor és Benő Eszter) fordításában. De azért is több-kevesebb fejcsoválással kell, vagy legalábbis lehet kommentálnunk az ismeretlenség valószínűsíthető tényét, mert a költőnő bizonyos értelemben „eleve” ismerősünk, a miénk, ha eddig nem tudtunk is róla.

Nemritkán – főleg az életmű korábbi szakaszában – olyannak mutatkozik e versvilág (mondhatnánk elnagyoltan: egyszerre transzcendensnek és elemi- en ismerősnek, hétköznapien bensőségesnek), ami Pilinszkyból lehet ismerős:

S a részletek, a kicsiségek!
Egyszál virág a puha szélben,
akár egy néma csecsemő
forgatná ámuló kezében.
(*Impromptu*)

vagy:

A tenger [...
...] apró
hullámokkal nyaldos
újra meg újra
lankadatlanul,
akárha a kölyke volnék.
Gyöngéd nyelve
a szememen
fáradhatatlanul
mögötte a fehér ég,
hipnotizál
a terasz üvegén át
(Domin: *A teraszon*)

Céltalanul fölvesz egy kavicsot,
és félrenéz a hajdani szemérem.
Mi látnivaló akad is azon,
hogy megérkezik valahol a nap,
és ellep, mint a vér, a melege,
hogy odatartott nyakszirtemre csap –
(Pilinszky: *Dél*)

vagy éppen:

Az elveszíthetetlent markolássza!
Egész szíve a tenyerében lüktet,
oly egyetlen egy kezében a kő,
és vele ő is olyan egyedül lett.

Nem szabadúl már soha többé tőle.
A víznek fordul, s messze elhajítja.
Hangot sem ad a néma szakítás,
egy egész tenger zúgja mégis vissza.
(Pilinszky: *Egy szenvedély margójára*)

Ám nem hiányoznak belőle – s az idő múltával, a mű későbbi alakulásával mind hangsúlyosabbak lesznek – a súlyosabb-komorabb, vagy ha tetszik, fenyegetőbb tónusok sem:

El kell válnom saját magamtól.
Elvezetnek
el önmagamtól.
Kinyújtom a kezem
magam felé,
de befordulok egy sarkon
és sorsára hagyom magamat, akit elvezetnek
fegyencruhában.

(Domin: *Félelmetes álom*)

Öreg vagyok, lerombolt arcomon
csupán a víz ijesztő pusztasága.
A szürkület gránitpora. Csupán
a pórusok brutális csipkefátyla!

Hullámverés. Aztán a puha éj
boldogtalan zajai. Vak rovar,
magam vagyok a rámsötétedő,
a világárva papundepliban.

(Pilinszky: *Egy arckép alá*)

S még a domini líra – ilyenek természetesen csak durva közelítéssel, jelentős egyszerűsítések árán leírható – mozgásiránya sem idegen Pilinszkytól: a leginkább talán a „természetlíra” és/illetve „szerelmi líra” címkék alá sorolható versek felől a bölceleti, „egzisztenciál- illetve nyelvfilozófiai” hangütés felé. (Persze ha valakinek Nemes Nagy Ágnes, Lator László vagy a Hilde Dominra fordítójaként rátaláló Székely Magda hangját, versvilágát juttatja eszébe egyik-másik Domin-vers, az legalább ugyanilyen „jogos” illetve bólintással nyugtázható.) – S még e rövid, így roppant elnagyolt kísérőjegyzet is vállalhatatlanul csonka-„igazságtalan” lenne, ha nem utalnék benne a költőnő, verseiben is lecsapódó nyelvi-kulturális (egszersmind az emberi elszigetelődés általános tapasztalatával s a nyelvi távolság-áthidalás esélyeinek latolásával korrespondeáló) idegenségtapasztalatára, amelyben az elhúzódozó emigráció illetve különban-ragadás esztendei bőséggel részeltettek.

És legyen szabad még legalább egy, Hilde Domin költészetének aligha csupán vélelmezett időszerűségére, elevenségére rávilágító párhuzamot említenem: természetesen a német költészet intellektuális, látszat- avagy evidenciaboncolgató, „megoldás” gyanánt vagy helyett nem egyszer egy-egy paradoxont felmutató vonulatával is rokonságot tartó lírája már-már mintha tejtestvére lenne a pályájának leginkább az utóbbi egy-másfél évtizedében fölfedezett, friss Aegon-díjas Takács Zsuzsa költészetének – szinte találomra fölűthetjük költőnőnk 2004-es *Üdvözlégy, utazás!* vagy 2010-es *A test imádása* című köteteit, hogy rokon hangzású, hasonló pozíciójú versbeszélőt megszólaltató darabokra akadjunk.

S hogy a fordítónak mi adja föl leginkább a leckét Domin verseiben? Nyilván fontos a mindenkori verhangulat, a sound közvetítése – és bizony ezzel is mellé lehet fogni –, ám ez se nem nyelv-, se nem szerzőspecifikus feladat,

viszont az információk adagolását, magyarán a szórendet (ami pedig adott esetben fontos lehet egy versben; egy díszítőelemekről lemondó, rövidsoros versben kiváltképp) gyakran lehetetlen megőrizni ill. újraalkotni a magyar változatban, mi több: a német mondatszerkesztés, megfelelően ravasz („aljas”) sortörésekkel párosulva alternatívnak mutathatja a szintaktikai szerkezetet, több értelmezést téve ezáltal lehetővé. Kivételes szerencse, ha ez a lebegésben-tartás, eldönt(het)etlenség magyarul is visszaadható. A mondatok/versek érvényesnek tekintett kapcsolási rajzának függvényében változó értelmezések közül nem ritkán kijelölhető (megtippelhető) a legvalószínűbb, ám a fordítói lelkiismerettel bajosan (lenne) összeegyeztethető a többi elsikkasztása.

Az előbbire, a közlésegységek koncepciózus sorokba tördelésének bajosan imitálható voltára két példa:

Wir treiben hinaus:
 hinweg aus der gleichen Stadt,
 hinweg aus der gleichen Welt,
 unter die gleiche,
 die alles vermengende
 Erde.

(Das goldene Seil)

Der sterbende Mund
 müht sich
 um das richtig gesprochene
 Wort
 einer fremden
 Sprache.

(Exil)

Szerencsére ezúttal magam választhattam ki egy 1987-es gyűjteményes Hilde Domin-kötetből a tolmácsolni kívánt verseket, így kikerülhettem a vállalható eredménnyel nem kecsegtető darabokat.

Végeredményben: érdemes a magyar verskedvelőknek megnyitniuk fülükét-értelmüket-szívüket Hilde Domin szordínós, nem újdonság-, illetve eredetiség-hajhász költészete előtt. Gazdagít, ha meghalljuk a kavics csikordulását a váratlanul, „orvul” partra futó csónak gerince alatt.

HILDE DOMIN
A teraszon

A tenger, a gyöngylágyan redőzött,
ezüstösen, akár a galambszárnyak,
messziről közelít
hozzám, és apró
hullámokkal nyaldos
újra meg újra
lankadatlanul,
akárha a kölyke volnék.
Gyöngéd nyelve
a szememen
fáradhatatlanul
mögötte a fehér ég,
hipnotizál
a terasz üvegén át
derengő simogatásával;
mígnem azután lekötöz
ernyedten lógó karral
a székemre,
és előttem az írógép
elárvul.

Csalóka csónakút

De az álom csónak
a hamis part felé.
Beszállsz
a tegnap tompán derengő stégjén.
Meghívást kaptál:
utazz rózsás felhők fölött
rózsás felhők alatt,
felhőkönnyűen.

Levegősóhaj –
olyan könnyű vagy te,
a csónak oly irányítatlan,
a víztükör olyan sima.
Ilyen lágyan véted el az irányt:
mintha még a fényben fürdő rét felé tartanál,
amikor megcsikordul a csónakgerinc alatt a kavics
a füzek árnyékában.

Szavak

Érett gránátalmák a szavak,
földre hullnak
és kinyílnak.
Mindaz, ami belül volt, kifordul a napvilágra,
a gyümölcs föltárja titkát
és megmutatja a magját:
újabb titok.

Felhőkezességre

Honvágyam van egy olyan ország után,
amelyben sosem jártam,
ahol mind ismernek
a fák és a virágok,
amelybe sosem megyek el,
de ahol a felhők
pontosan emlékeznek
rám,
az idegenre, akinek
sehol nincs olyan otthona,
ahol kisírhatná magát.

Kikötő nélküli szigetekre
utazom,
és rögtön kihajózáskor
a tengerbe hajítom a kulcsot.
Nem érkezem meg sehová.
Vitorlám, akár szélben a pókháló,
de nem szakad el.
És a horizont mögött,
ahol a nagy madarak
röptüket bevégezve
szárítgatják szárnyukat a napon,
van egy földrész,
ahol be kell fogadniuk,
útlevel nélkül,
felhők nyújtotta kezességre.

Tegnap még

Olyan ez a tavasz, mint egy őszi,
búcsúzás
mindattól, ami jön.
Elforog előtted
a körhinta.
A körhinta a nagy állatokkal.
Soha többé
nem ülsz föl rá,
pedig tegnap még egy voltál
a gyerekek közül, akiknek forogniuk kell veled.
Még úgy teszel, mintha;
szinte senki nincs, aki ne csupa gesztust tenne,
élni annyi, mint udvariasnak lenni,
nem lenni játékrontónak.
Elnyalogatod a fagyaltot, amit a kezvedbe nyomnak,
mosolyogsz, mert mindenki mosolyog,
az örömet szinte mindenki
mások kedvéért színleli.
Tegnap azért neveltél,
mert neveltél.
És folytatnod is kell,
senkinek nem okozhatsz csalódást.
Meglásd, egy sereg nap derűs-kék lesz,
mindig vannak
kék napok,
amikor könnyebb nevetni,
majdnem úgy, mint régen –
majdnem.

Egyedül te ismered a vékony vonalat,
a csíkot a padlón,
a hatalmas folyamatot,
amelyen nem kelsz át
soha többé.

Fenyegetés

Napok rendetlen sora
kígyózik az ajtóm előtt
Hitelezők
ameddig csak ellátok
mind akar valamit tőlem
mindegyikük a maga teendőlistás cédulájával
már ma
a holnapnak követelve.

Bezárkózom
a nappal
az órával
ezzel az egy röpke
örök perccel.
Görcsösen átölelni
a hamarosan elhagyandó
falakat a sárga függönyökkel.

Bár maradhatnék
ebben a percben
ebben az üresre csöpögtetett
infámis percben, amely még
saját magát is alig tartalmazza.

A napok odakint
hangosan követelőznek.
Ácsingóznak arra, amim van
csereüzlet csereüzlet után.
És nem ígérek semmit.

Körömnyien

Egy réten
körömnyien

alszik:
a nagy változtató

aki úgy nyúl át a földön
mint a vízen
ő föl tudná borítani
a mérlegserpenyőket
és széllel tölteni meg
a vitorlákat
örömmel
tánclépés
ahogyan feláll
aki szárnyat igéz a gyümölcsökre

a mindent-újrarendező
alszik

tebenned énbennem
körömnyien.

Kitörni innen

Paul Celannak, Peter Szondinak, Jean Amérynek, akik nem akartak tovább élni.

A kötél
rabmódra lepedőkből összecsomózva
ezeken a lepedőkön sírtam
magam köré tekerem
búvárkötél
a testem köré
leugrom
merülök
el a fénytől a felszíntől
keresztül
felbukkanok
a Föld átellenes oldalán
Ott szabadabban tudok
majd lélegezni
ott akarok fölhalálni egy ábécét
tevékeny betűkből

TATÁR SÁNDOR fordításai

VASS TIBOR

Kertmenet

LINDA MARIA BAROS VERSEI ELÉ

„Mert ilyenek a betűk. Neurotikusak. / Akár a versbe falazott asszonyok.” Kele-man, a híres hernádkaki gólyaember, aki tudvalevőleg Kakra szállítja a gyerekeket, megállít egyik kertből a másikba menet, és adna kézbe, készbe' egy lánygyereket.

Vásott helyre hozod, pajtás, nem állok se kézen, se készen, nem rendeltem ilyet, vassott tévelyedésről lehet szó, szállítsd le oda, ahol várják, a borotvapenge ház az ezzel párhuzamos utcában leledz, tudod, pár hozamos küldeményed korábban landolt már ott. Na de bácsika, mondja nekem a hernádkaki gólyaember, Tibi bácsika, ezt a gyereket ajándékba hozom, a küldők mind az anyagiakat, mind az erkölcsieket előre rendezték, csak alá kell írjam, hogy átvettem, itt ni, aztán ő már mehetne is jobb dolgára, segítek rajta hát, vegyem át, írjak alá, mert hát a szabályok, a betűk ilyenek.

Élek a helyzettel együtt.

Boldog vagyok.

Háborítatlan.

Az idő olyan, hogy telik, hogy múlik, az átvételből átadás lesz, ki kell házasítanom az aláírt gyereket. Voltak évei neurotikusak, voltak neuro-titikosak, összességében egy nagy titok ez a gyerek, egy n_euro fénypénzért mindig mindent meg tudott szerezni magának, amit csak akart, megvette a kiskakast, meg a gyémánt félhajsztát.

H. Pipőke gyérment félhajsztála mind-mind ott az ajándék gyerek menyasszonyi csokrában, csak tudni kell elkapni, átvenni, írni, íratni alá a helyes helyeken.

Linda Maria Baros meg-megállít engem egyik kertből a másikba menet, és kézbe kívánja, készbe kínálja a hernádkaki gólyaembert; leszállítja ajándékba. Vegyem át? Írjak alá? Helyes. Helyesem. A percek falaznak. Az idők? Az idők közben a betűknek dolgoznak. Titokban, titkosaknak.

*

Linda Maria Baros Apollinaire-díjas költő 1981-ben született Bukarestben, 1997 óta Párizsban él. Összehasonlító irodalomból doktorált a Sorbonne-on. A kortárs franciaországi irodalom egyik kiemelkedő személyisége. Kiadóvezető, szerkesztő, irodalmi akadémiák tagja, a francia–angol költészeti fesztivál szervezője, számos előadást tart világszerte. Verseit eddig közel negyven nyelvre fordították. Irodalomkritikai munkái mellett színdarabokat is ír.

LINDA MARIA BAROS

A neurotikus V betű

Az íróasztalon a neurotikus V betű.

Egy mérföldről érezni a saslikszagát.

Hogy hasonlít az M betűre,

mint egy nő combjai között,

melyek, mint valami égisz emelkedő, állati,

vad szárnyak, meghosszabbodnak,

az lehet.

De az O betű neurózisa

sem kizárt.

Hisz olyan, mintha bőrökre rajzolták volna

a mellek villamos ívével.

Hogy a G betűről ne is beszéljünk,

mely megpróbál benyitni az ajtón,

hozzáveri a falhoz a hideget.

No meg az F betű elidegenített hollójáról

vagy az N-ről átkozott váltó!

Vagy az E betű megy rendre kibogozza

az alkohol szertárait.

Akárhogy is, ha mindezt elmondod nekik,

az oldallal összeforrasztott homlokkal fogsz ébredni

ó, a benzinnel összeforrasztott lámpával!

Mert ilyenek a betűk. Neurotikusak.

Akár a versbe falazott asszonyok.

Mellkas és nyaki ütőér

Ha elvágod a torkomat, mondtad egy éjszaka egyszer,
csak szavak folynának ki belőlem.

Mert néha sarkokat növeszt a költő,
hosszúkat, mint egy dúvad.
Velük hasítja szét hajnalban
a mellét. És vénáját.

De ma távol vannak. A barátok, a vasúton vonszoltak.

Senki sem nevet. Senki sem sír.
Egy vértócsában ácsorogsz, tehetetlenül.

Q. h. s. ultrabiztonsági zóna

Vannak napok, amikor helyet csinálnál magadnak
az ablakpárkányon, hogy nyugodtan sétálj,
becsukott szemmel, mint egy képzeletbeli hídon,
mint egy nagyon mély hallgatás szélén.
(Lentről csak a vákuum figyel, és az ő magassága.)

Akárha másvalaki lennél,
térdig ejtett lábakkal
egy mély hallgatásban,
valaki, aki nyugodtan sétálna ott.
Egy pillanat csupán,
mert az ablak berácsozott levegője arrébb lök,
mint a legvédehetőbb börtönökben.

És a szoba magába szív.

A kertek felett szakad az ősz

A kertek felett kiszakítódik az ősz.

(Letargikusan
és a régi artériákból nyikorogva,
recseg lent az aszfalt. Sүvölt.

A tüdejébe döfte a késeket.)

Mint valami akarattalan utazók, az ősz élei,
leborotválják menetben az erdő koronáját, s te csak nézed,
ahogy felszántják a szobád,
a falak hajlatainál,
ahol összebogozódnak a neurózisok
és csapódnak, repednek, sziszegnek.

Hegyes szögekkel ahogy hosszasan kopogtatnak az ablakodon.
És magukkal viszik, repülve, a bal szívkamrából,
a robbanóanyagot és a morajlást
és a szíved sötétkamrájában előhívott arcokat,
melyek között már nem találsz magadra,
mint egy fejsze késleltetett csillámlásában.

Magadba zárkózol. Elhallgatsz.

A kerítések fölött szakad az ősz. És recseg.

Az ismeretlen költők hosszasan mennek majd át a Szajrán.
Csáklyáikkal halásznak az alkonyban.

Majoránnafejsze, hóhérraj

Azonban az éneklő és megdermedt cseréprajok
is a földből vétettek, mint az összes féreg.
(Ilyenek az emberek: mindig földet hordanak a házakra;
időnként egy-egy marék földet hordanak rá,
mint a legutolsó lakra.)

És ráérősen csipegetnek a markolatos, fogas
falak sáros belsősegeiből.
Megtisztítják a kattogó szelepeket,
tülkölve, mint valami örültek.

De te hiába beszélsz a falakhoz,
hiába üvöltesz falhoz lapított arccal.

Genezis

A szó először egy tartály volt,
karcsú, tiszta szára szépen illatozott!

Belőle csordult túl egyszer a világegyetem.
A falak, melyek bármely ponton túl egymást keresztezik.
Először is, a keleti fal
(melyre később az ajtót karcolod);
azon túl a világfa,
a lépcsők képzete, egy megérkezés.

Aztán a déli fal
(melyre később az ablakot karcolod);
a dél skálázott vákuumát rejti
és a dupla repülést és a felszívódást.

Aztán a vak északi fal
(melyre később a szüleid megnyújtott,
aszkéta körvonalait karcolod).
Ez a fal véd meg.
Az ő teremtménye áll őrt.

Utána a nyugati fal
(melyre később a gyerekek
kihegyezett hangját karcolod).
Ő rejti el a nyugtalanság mozgó geometriáját,
a vetődéseket, a kert szerkezetét.

És végül a felső fal (a mennyezet),
melyen túl az ég lovának
ritka fogai szertesztét,
az alsó fal (a padló),
a többiek láthatatlan árnyéka,
és az úr középen a szoba, a szünet (nulla).

Az első szó egy kocka volt hát
négy szóból és egy szabad térből:
ami ház
és ami anya egy kicsit, egy apaság.

A kevláring

Felöltöd lassan a falak ingét,
mint ahogy mások öltötték magukra a halált.

Igen. Minden nap válladra veszed a falak súlyos ingét,
a spaletták repülő ebeit.

Ó, falak, falak, barátok, ellenségek,
szelíd késlekedés, kilyuggatott zsebeik,
kanca-vékony bokáik, a málnás,
a szíved legmélyéről
spriccelő szivattyú,
mint egy ürülékérből,
a hajszytykosító menekükések *naguère*,
a súlyos nyomokat hagyó talpak,
a homunculus elvesztett kezecskéi
mellyel magamhoz öllelek
és gyengéden a kötél bogját beszappanozom,
örök változatlanok, örök közeliak,
eltört kormányal, mintha már aludnál is,
valahol, a föld alatt;
az illúziók harangocskáiból szól
csilingelésük reszketegen,
mint egy fogakhoz koccantott pisztolycső.

Felébredszen reggel, és felöltöd magadra a falak ingét.
Lefekszel este, és a falak édes ingét magadra veszed.

Benzinesüveggel a párnád alatt

Te csak kösd magad jó erősen az ágyhoz, a harmatos reggeleken,
csillogó kötelekkel, alkoholtól rekedten.

Mint a mutáló hangú fiúk,
kik az éjszaka üvegliftjeiben
tülekednek, keskeny csípőjű
istennő-lányok árnyai.
(Árnyaik szinte börtönbe vetnek.)

Meg ne próbáld, hitvány amilyen vagy,
a mennyezet szűrői alatt, ahol kivirágzik a bromid
meg ne próbáld megérteni a falakat,
derékszögű stratégiáit,

szántsod fel rendre homlokod görgőjével.
És nehogy a konnektort tépd fogaiddal, nap mint nap rágd
a csatlakozókat és, miként egy semmirekellő,
ne harapj a kilincsből, zöld patinája éget!
vagy, még rosszabb, ne idd el az ablak mágneses munkáját.

És meg ne próbáld, melleden hasított bőrrel,
hogy fényezd, az ablakból, fentről,
hogy hosszasan fényezd, mint egy örült,
akár futtában is!
azt a vörös, fényes, új karosszériát,
mely, akár egy utcalány,
alig hallhatóan átszeli az utcád.

A harmatos reggeleken, az epés tükröződések között,
te csak kösd magad az ágyhoz, szépen,
mintha szorosan egy árbocba kapaszkodnál.

Meg se halld az utcáról felszivárgó nyikorgást,
mely azt sugallja neked, hogy a manzárd alacsony
mennyezete alatt felgyújtsd magad, akár a főpályaudvaron.

Az alapszókincs

Ha nem írod le naponta a nevemet,
ó, a frázisok satujába szoruljon be kezed!
Összeszorított szájjal, amivel a szavakat mázolod oda!
A megkorbácsolt szó, mely megnyitja a farkascspadákat
közted és köztünk!

És gyógyíthatlanok legyenek mindörökké a te sebeid,
melyeket a városba hordott
könnyeimben mosol meg!
És az ablakokra mázolják örökké képedet,
ha nem karcolod nevemet minden egyes nap
a szerelem kannájára!

Ó, ha nem írod le álomban is, édes,
lány betűkkel nevemet, mint hajdanán,
akkor odavarrom azt ajkadhoz,
mélyen, felszívódó szállal, mindörökre!

Az éjszaka macskája

Te csak ne függeszd a mennyezetre szemedet, és ne átkozódj
azzal a rekedt hanggal,
mellyel hónaljadnál az éjszaka megjelöl!
És Cocteau-t se idézd nekem:
*L'homme seul est toujours
en mauvaise compagnie!*

És ne mondd nekem, hogy a falak közt állsz, és rapet hallgatsz,
szédülésig ájultan, és ájulásig éberem,
mint egy vonaton, tamponok közt,
mint a dutyiban, ahol késeket dobálnak.

Ne sírj a fülemben, hogy rothadt a kötél,
hogy a vodka transzcendentálisan emelkedik benned, mint a hányás,
hogy levedző sebének nyoma elnyeli a poharakat.

Ismerem én a te tengerész magányod,
mely minden lépésnél eltekeri a kormányrudat.
Hallgatózz az ajtónál, amennyit csak akarsz. Én nem jövök.
Várj csak, akárha ablakban is, éteri léptekkel,
hogy az éjszaka macskája könnyedén
nyakad köré tekeredjen.
És nyújtsa be mélyen az ő lilás nyelvét
a szádba.

HALMOSI SÁNDOR fordításai

ZSILLE GÁBOR

Egy lengyel–magyar lovag

BOHDAN ZADURA VERSEI ELÉ

Az elmúlt húsz évben megrázóan látványos nemzedékváltás ment végbe a lengyel költészetben. 1998-ban elhunyt Zbigniew Herbert, 2004-ben a Nobel-díjas Czesław Miłosz, 2012-ben a szintén Nobel-díjas Wisława Szymborska, 2014-ben Tadeusz Różewicz és Stanisław Barańczak. Távozásukkal a szemünk láttára formálódik az új nemzedék, újabb irodalmi csoportosulásokkal – egyelőre csak a legnagyobb élő „öregeket” helyezhetjük el pontosan a térképen. Ők az egykori Új Hullám, másképpen a '68-as nemzedék szerzői, akik ma már a nyolcadik x-et tapossák. (Ha életkori értelemben vett magyar társaikat keressük, a Kilencek és a Hetek költőire gondoljunk.) Közülük is kiemelkedik három krakkói kiválóság: Adam Zagajewski, Ryszard Krynicki és Ewa Lipska, valamint mostani összeállításunk főhőse, a varsói Bohdan Zadura.

A Lublini Vajdaságban található Puławyban (történelmi magyar nevén Pulava) született, a második világháború végórájában, 1945 februárjában. Filozófiai tanulmányait Varsóban végezte. Költő, író, műfordító, szerkesztő; 1962 óta publikál, első kötete 1968-ban jelent meg. (Innen ered a 68-as nemzedék elnevezés: e szellemi értelemben vett csoport tagjai 1968-ban jelentették meg bemutatkozó könyvüket, illetve abban az évben kezdték irodalmi pályafutásukat.) Az azóta eltelt fél évszázadban csaknem húsz verseskönyve, tucatnyi regénye és tanulmánykötete látott napvilágot. 2004-től a Lengyel Írószövetség lapja, a *Twórczość* (Munkásság) folyóirat főszerkesztője. Műfordítói életműve (angol, magyar, orosz és ukrán nyelvből) tíz kötet, köztük olyan művek átültetése, mint *Az ember tragédiája*, illetve Babits Mihálytól a *Jónás könyve*. Számos lengyel irodalmi díj birtokosa. 2001-ban a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjével, 2013-ban pedig Bethlen Gábor-díjjal tüntették ki. Műveit számos nyelvre fordították; magyarul *Éles határok* címmel jelentek meg válogatott versei 2005-ben a Magyar Napló Kiadónál, Kovács István és Zsille Gábor fordításában.

Korai verseinek klasszicista világából fokozatosan alakította ki szabadverselésre épülő egyéni hangját. Írásaiban rendkívül érzékenyen reflektált a nyolcvanas évekbeli lengyel történésekre, a hadiállapot időszakára. Rólunk, magyarokról pedig e szavakkal vall: „Gyerekként azt képzeltem magamról, hogy Sebes Gusztáv edző aranycsapatának egyik játékosja vagyok, Grosics vagy Puskás, az 1956-os forradalom napjaiban pedig én voltam Nagy Imre, és az utolsó percig nem hittem, hogy halálra ítélnék...”

BOHDAN ZADURA

Régi ismerősök

Ha nem leírni akarunk
hanem változtatni példának itt ez a hagyma

nem leírást ad a világról inkább körülveszi
saját magát rétegről rétegre
hártyáról hártyára

ha vetköztetem nem találok
semmi olyat mit körbefogna
és óvna

alsószoknyája alatt
semmit sem rejt

de a hagyma hagymává változtatja a világot

Miért beszélek a hagymáról? A könnyeid
miatt melyek inkább leírást adnak rólunk
mint megváltoztatnak

***

gyanítom
hogy az átlagos halandók
vagy minek nevezzem őket
az emberek
szarba se veszik
a verseimet
de amíg
ez nincs éppen fordítva
addig minden rendben

Függőhíd a Boszporusz fölött

Függőhíd a Boszporusz fölött –
negyedóra elég hogy Ázsiában találj magad
és visszatérj

Műhely (női és férfi)

férfi nem volt
elszántam magam egy nőre
tüstént oda is léptem

voltaképpen egy lányra
magasra és karcsúra
rövidre nyírt frufruval

nem régóta dolgozott itt
talán harmadik
alkalommal láttam

tudtam hogy még csak betanul
harmadával
kevesebbe kerül

hogyan csináljuk?
kérdezte mikor leültem
tudhatta

mi több rákérdezett
a szokásos?

elég lett volna bólintanom

de ahogy megpillantottam
csípője jobb oldalán
a lazán függő övet
és a pisztolytáskát benne öt
ollóval
megkönnyebbültem

Decemberi hajnal

Amit holnap megtehetsz halaszd mára Amit ma
megehetsz halaszd holnapra Olykor
fonák módon fogalmazott és várta a hatást
Bölcs ember volt Hiszen ő az apám

Távozása pillanatától minden áldott nap
megtudok róla valami újat A butaságok
miket cinkosomként művelt velem vannak
e télen és ott lesznek mind a karácsonyfa alatt

Az új nap kíváncsisága? Kötelességtudat?
Semmi efféle Még egy pacsirta sem és a nap sem
bár hálósobám ablakai keletre néznek

A vekker riaszt fel minket Otthonunk minden
tárgya közül a leggyűlöletesebb És a kávé
égeti a szám a ciginek pedig semmi íze

***

Most már többé-kevésbé
el tudom képzelni

A nagyáruház
öltönyosztályán
elmélyülten sietősen szótlanul
férfiak próbálnak
fekete öltönyöket

És valójában ez minden
nem történik semmi egyéb
csak ez a hőség
felidézi bennem
két nagyanyám Stanisława és Anna
két nagyapám Aleksander és Józef
gyászszertartásait

Csak a megrendülés
hogy minden férfi rászorul erre
majd idővel Hogy holnap
talán már késő
mert holnap mindannyiuknak
szüksége lehet egy ilyen
ruhára

Most már többé-kevésbé
el tudom képzelni

ZSILLE GÁBOR fordításai

POLGÁR ANIKÓ

Találkozásom Mirkka Rekolával

Amikor a kilencvenes évek végén Helsinkiben, a WSOY Kiadó patinás épületében egy kiskarácsonyi ünnepségen találkoztunk, még nem sejtetem, hogy Rekola költészetével később ilyen bensőséges viszonyba kerülök. A poharakban glögi, a falakon kortárs finn írókról-költőkről készült stilizált festmények, Grendel Lajos és Daniel Katz-cal társalog angolul, engem mint fiatal műfordítót a kiadó külföldi propagációért felelős munkatársa el lát néhány olvasnivalóval. Köztük van Mirkka Rekola *Virran molemmin puolin* című gyűjteményes kötete is.

Túl nagy falat ez nekem, gondolom – közben ízlelgetve a *falat* szót, mely, ahogy a nyelvtörténetórán tanultuk, a finn *pala* (darab) rokona – ez az ötvenes években indult, mára már klasszikussá vált költészet, a rára-kódott rengeteg átrágnivaló, megemésztendő szakirodalommal. Jobb lesz a fiatalabbakkal kezdeni – Jyrki Kiiskinen, Jouni Inkala, Tomi Kontio akkoriban a kedvenceim –, ott még nincsenek kész receptek, előírt adagolás. Aztán mégis csipegetni kezdek belőle, egy-egy hatvanas évekbeli hermetikus verset. Olyanok, mint az ízletes szőlőszemek: egyszerre eszel is és iszol is, ha belekóstolsz.

A lapszámokat, melyekben a magyar fordítások megjelentek, elküldöm a finn kiadóba, hivatalos stílusú, magázó levél kíséretében (akkor még nem tudom, hogy a hivatalos érintkezésből is lassanként kiveszik majd a finnben a magázás). Mirkka Rekolától – aki talán nem is emlékszik rá, hogy annak idején a szlovákiai magyar vendégek között engem is bemutatnak neki – mindkét küldeményemre kedves választ kapok, az enyémhez hasonlóan régimódi magázó stílusban.

Az egyik üzenet egy képeslapon érkezik, a képen Outi Leinonen kerámia-művész *Maakonna* (Teknőc) című alkotása: a teknőc helyett kagylóhéjra hasonlító tok, mintha két teknőc kiüresedett, megkövült páncélja záródna egymásba. A héj egy darabja kitört, a fej, a test helyén ür tátong, mintha egy száj nyílna felénk. Üregében üres kiáltás, sejtelmes sötét, kíváncsi szemek elől elrejtő búvóhely. A másik egy borítékba zárt fénykép, feltehetőleg Mirkka maga fotózta, a feltüntetett adatok szerint 1997. február 23-án, Helsinkiben. A Senaatintori téli képe, a Tuomiokirkko előtt egy kivilágított, apró jégtemplommal. A hátlapra írt meleg üdvözlés mintha olvasztaná a jeget. Mirkka talán mégis emlékszik, hogy a kilencvenes évek végén (egy-két évvel a fotó

elkészülte után), télen találkoztunk, nyilván arra céloz a képpel, hiszen a levelet tavasszal küldi, 2006 áprilisában.

Aztán a görög latin szövegek révén hosszabb időre elsodródok a finnek-től. Mire összeáll minden egy újabb találkozáshoz, s küldeném Finnországba az újabb magyarra fordított verscsokrot – ezúttal a kilencvenes évek szabadabb folyású, narratívabb szövegeiből válogatva – Mirkka Rekola halálhírével szembesülök. Később megtudom, hogy a szövegek közlési jogát Katja Seututól, Rekola költészetének szakértőjétől, egy kiváló Rekola-monográfia szerzőjétől lehet elkérni.

Közben rájövök, hogy a szőlőszemeket nem érdemes innen-onnan, egyenként lecsipegetni. Egy-egy szőlőfürt olyan csodásan felépített, egy-egy vers-kötet olyan határozott egésszé áll össze! S bár Finnországban – ahogy Juha Jokela drámájában is panaszozzák – nem terem meg a szőlő, az egzotikus ízéről nem kell lemondanunk. Ha vizekről, árról, hullámmásról olvasunk, sokszor eldönthetetlen, hogy a finn tóvidéken vagy külföldi folyók, tavak, tengerek partján vagyunk-e. A rövidebb versek hermetizmusának, titokzatosságának mély önéletrajzi gyökere is van: élettársnője, Mirjam Polkunen emlékére írt bensőséges esszéjében vall Rekola a titkolózásnak arról a fojtott közegéről (pl. egy közösen megélt szállodai razziáról), amelyben arról a szerelemről, amit ő érez, nem szabad nyíltan beszélni. Akár ebből is eredeztethető az a csendpoétika (ez Liisa Enwald irodalomtörténész terminusa), melyet Mirkka Rekola kialakított. A világ kétosztatúságát, az ellentétek feloldhatatlanságát, nyelvi leképezhetetlenségét is tükrözik a pár soros, tömör, néhány tájelemmel vagy absztrakt képzetrel dolgozó versek, illetve az ezekkel rokon aforizmák, melyekből Rekola szintén több kötetnyit kiadott.

Most vizsgáljuk a magyar nyelv a finnből! – gondolom fordítás közben, Illyés Gyula kijelentését parafrázálva (eredetileg magyar–oros viszonylatban hangzik el ez). Egy-egy sajátos nyelvi megoldás felfejtésénél ugyanis egy-egy legalább hozzávetőleges magyar megfelelő megtalálása sokkal nehezebb. Rekola narratívabb, utazási élményekből táplálkozó verseiben is maradnak rejtélyek, ezekben már nagyobb egységekbe illeszkedve, vizuális elemekkel kombinálódva. Az anya betegségének, majd elvesztésének traumája, az idősíkok átjárásának spirituális élménye bizonytalan lebegést ad a szövegeknek.

Egymásba mosódnak a személyes és a kulturális emlékezet terei; a kép-tár, az ásatási terület, a műterem tárgyaira úgy vetülnek rá az érzelmek, mint egy-egy árnyék. Az élettelen romok és az összetöpörödött, idős aszszony metaforikusan is egybetartoznak, s ugyanannak a körforgásnak, a pusztulásnak és a virágzásnak megállíthatatlan dinamikájába kapcsolódnak. A szerelem kimondhatatlansága a selyemdob simításához hasonló. Ami megnevezhetetlen, az egy faliszőnyegbe beleszöhető, a faliszőnyeg viszont versebe írható – a művészetbe minden érzékszervünk bevonható, de leginkább a legtitokzatosabb, a hatodik.

MIRKKA REKOLA

(Egy valaha virágzó város...)

Egy valaha virágzó város
 ledőlt falai, törött,
 földbe süllyedt oszlopai,
     s ott a lejtőn az anyám,
 összetöpörödve vár a romok mellett,
 míg én ide-oda sétálgatok ebben
 az oszlopcsarnokban, hogy elvigyem őt enni valahová:
     a legjobban azokat a teraszokat kedveli,
 melyeknek a teteje csupa viruló növény.

(Tengeristenanya)

Tengeristenanya.
 Szemében mindig ott van fia, a hold.
 Ha belenéz a szemedbe, a tengert nézi.

(Egy oszlop, amely
kiemelkedett...)

Egy oszlop, amely kiemelkedett elém a tengerből
 mikor rád találtam
 hetekig jártam a vízszínű várost
 de hol voltak a szemeid
     hogyan láttam
 hol a kezeid egymásba gabalyodva
 minden
 nem voltak már karok tekeredni köré
 nem voltak lábak odalépni hozzá

(A soha nem hallott...)

A soha nem hallott. Felzendül-e valaha.
 Selyemdobot simítani,
 mely semmi hangot nem ad.
 Van-e közöttük valami?
 Van-e valami más is, mint a selyem?
 Kudarcs, ha ő ezt nem ismeri fel.

„Idős az ősz, idősebb vagyok én is.”
 S ami még fiatal benne, arra
 idősödvén nincsen már szeme.
 Ilyen kegyetlen a szerelem, nem ismer határokat.
 Az övéit sem. Nem, nem ismeri a határait.

(Cseréld le inkább...)

Cseréld le inkább erre
 tartsd a napernyőt a fejed fölé
 rejtsd el alatta az arcodat
 egy lámpa, csavard le finoman.

Megint későn jövök majd
 nem bírom leszedni
 ezt a hatalmas maszkot az arcomról.

(A családja nyomában jár...)

A családja nyomában jár, a fekete lány,
 most épp szembejön, látszódik a homlokán,
 szinte bólint, olyan fiatal,
 mint én voltam akkoriban, cipeli azt a kék
 hátizsákot, nem tudtam, milyen világban
 él, megnémultan hangjegyeket írtam,
 aztán széttéptem őket, mindig rossz volt a tempó,
 lassította a léptét, ez a zsidó negyed,
 itt így lehet járni, belélegezni a másik tekintetét.

(Belépett a vagonba...)

Belépett a vagonba, nézte a sokféle nemzetiséget,
van-e itt valaki idevalósi, ő legalábbis
évtizedek óta él már ebben a városban,
mellettem ül, augusztus, ilyenkor elutaznak,
mond valamit, olyan csalódottnak tűnik,
az a csekély, feledésbe merült franciatudásom, nem
tudom folytatni, kinézek az ablakon, a metrókapu
nem fogadja el valaki jegyét, egy nő mászik ott négykéz-
láb,
épphogy csak befér, betuszkolta magát a beléptetőkapu
alá, nagy nehezen felállt, zavar felhője az arcán, előttem
valaki lesütötte tekintetét, elmélyedt egy arab nyelvű
könyvben.

(Az évszakok együtt...)

Az évszakok együtt vannak itt a parton,
egy fekete törzsű berkenye ragyogó piros
bogyóival, szimmetrikus kiszögellés
szemben a szürke éggel, igazad van,
„mint egy középkori gobelinen”,
mellette jajrózsa, kerekded bokor
fehér virágokkal, az út meg itt sötétlő kékség.

Egy csomó ember. Egy csomó ember van még beleszőve.

(La Dame à la Licorne)

Nem nézném ezt a faliszőnyeget, ha nem lenne
 előttem a fal, ezeket a színeket, fákat,
 virágokat, apró állatkákat, nem nézném
 azt a nőt, a távoli képet, az oroszlánját
 és az egyszarvúját, akinek ő tisztán
 a tükre szeretne lenni,
 mikor az út elkezdődik, rohan fölfelé
 az öt érzékszerv legfőbb célja irányába.
 Ha nem lenne mögötte a fal, az esti ég
 sötétkék sátra, az utolsó szőnyeg
 ebből a sorozatból, három pici
 holdsarló ott a sátor tetején,
 nem nézném, hogyan kerül ő most oda,
 áll a sátor előtt, és átnyújtja,
 leteszi azt, amit drágának tartott, az egész útját,
 mint hogyha ez lett volna a célja. A mon seul désir,
 s nem tudom a nevét, a sátor üres,
 mindenki azt hiszi, hogy ő majd bemegey.
 Épp ez az, amit nem lehet ábrázolni.
 Nem megy be. Úgy van kinyitva ott mögötte,
 mint egy nő, aki széttárja
 a lábait, aki nem megy be, aki maga a sátor.

(Vigyázz az emberekre...)

Vigyázz az emberekre, állatok mozognak
 bennük, hova is mennének máshová, te csak tudod,
 a medve használhat téged párnaként, és ez jobb is így.

(Régi festmények a műtermedben...)

Régi festmények a műtermedben, az ő arcuk
 bolyong az időben, nem is tudják,
 hogy emlékeztetnek valakire. Láttam egy fényes
 látomást egy távoli szoborról, nem itt
 volt, az én városomban éledt meg,
 ott él, valahol másutt, nem tudom,
 miért kellett eltűnnie szem elől,
 azóta minden álom volt, amelyből
 felébredtem, mert nem tudtam vele aludni.
 Valami kettősség választott el minket.
 A Dioszkuroszok a holdban születnek.
 Átmegek a sötét raktáron,
 ezen a helyen, ahonnan a festmények
 idejönnek, s ahonnan elindulnak,
 kitárom a kettős ajtót, s a hold rakpartjára látok.

(Mikor Keresztelő Szent János arcát láttam...)

Mikor Keresztelő Szent János arcát láttam a vízben,
 láttam kicsivel a vízfelszín alatt,
 csendes volt és sötét,
 honnan kerülhetett oda, nem volt
 ott eldobott, elsüllyedt ikon,
 kinek a feje lehetett,
 kinek a tükröződése, ha nem emlékeztetett
 rám, azért, mert én nem
 ismertem. Azért, ami történt.

POLGÁR ANIKÓ fordításai

IZSÓ ZITA

Akinek tenger a nyughelye

Alfonsina Storni (1892–1938) a XX. századi dél-amerikai költészet egyik legjelentősebb alkotója. Svájcban született, szülei söriparosok voltak, de a vállalkozás hamar csődbe ment, így visszaköltöztek Argentínába, ahol kocsmát nyitottak. 1907-ben csatlakozott egy vándorszínész társulathoz, majd folytatta tanulmányait, és tanítói diplomát szerzett. 1911-ben Buenos Airesbe költözött, ahol házasságon kívül, egy újságíróval folytatott kapcsolatából született meg a fia, Alejandro. 1916-ban anyagi nehézségei ellenére megjelenhetett első kötete, a *La inquietud del rosal*. Több neves íróval, költővel is összebarátkozott, többek között Manuel Ugartéval, Juana de Ibarbourouval, európai útja során pedig Federico García Lorccával. Az 1920-ban kiadott *Languidez* című kötetével több díjat is elnyert. Később irodalmat tanított egy egyetemen; európai utazásai hatására pedig a stílusa sokkal realistább lett, mint korábban. Barátja, Horacio Quiroga 1938-ban történt öngyilkossága után elküldte utolsó versét egy újságnak, majd a tengerbe ölte magát.

ALFONSINA STORNI

Vázlat szürkületben

Először csak egy széles, kék vászon tűnt fel
rózsaszín tüskés sárkányokkal:
nagyon messziről, a magasból ereszkedett alá
egyszerűen és érintetlenül.

Aztán lejjebb a szürke felhők
kontinenseiről leváltak a kékek,
alattuk éjfekete madarak
fürödtek belső tengereikben.

Még lejjebb,
ezer éves fenyősorok suttozták sötéten
ébredő gyökereik dalát.

És még ennél is lejjebb ott voltak az emberek,
a földhöz simultak,
és csikorgatták a fogaikat.

A Río de la Plata
aranyszürke fénye

Nehéz és lassú volt a lélegzete.
Nem szólalt meg, félt az ébredéstől.
Testének lágy szürkéjéből
aranyszínű angyalok születtek.

Egy fénylő, kék városról álmodott,
nem az ereiben fürdő mocskos emberekről.
Egyszerű, összeillő formákról, egy kézről,
ami már a bejáratnál mutatja, adni fog.

Az azúrszínű legyek súlya
nem zavarta, nem rázta le őket magáról.
Úgy tűnt, mintha hozzákötötték volna az éghez,

és nem mozdultak körülötte a fák,
sem a távoli madár, sem és a leheletvékony
felhők, felszínükön azzal a szóval, hogy „várakozás.”

Két szó

Ma este kimondtál két
egyszerű szót. Ezek a szavak
elfáradtak attól, hogy kimondták őket.
Annyira régiek, hogy újaknak tűnnek.

Mégis olyan édesek, hogy a nyelvemen érzem
a faágak között átszivárgó holdat.
És a két édes szó miatt
mozdulatlanul tűröm, hogy egy hangya
végigmásszon a nyakamon.

Emiatt a két édes szó miatt
akaratlanul is kicsúszik a számon: milyen szép az élet!
Olyan édes és olyan finom,
mint a testen végigfolyó illatos olajok.

Olyan édes és olyan szép,
hogy ideges ujjaim
ollózó mozdulatot tesznek az ég felé,
hátha sikerül kivágniuk a csillagokat.

Soha nem leszel

Szombat volt, és történt egy kis baleset.
Csak egy csók, semmiség, múltó viszony,
de férfias voltál, bátor és finom,
szárnyas farkasszívem behódolt neked.

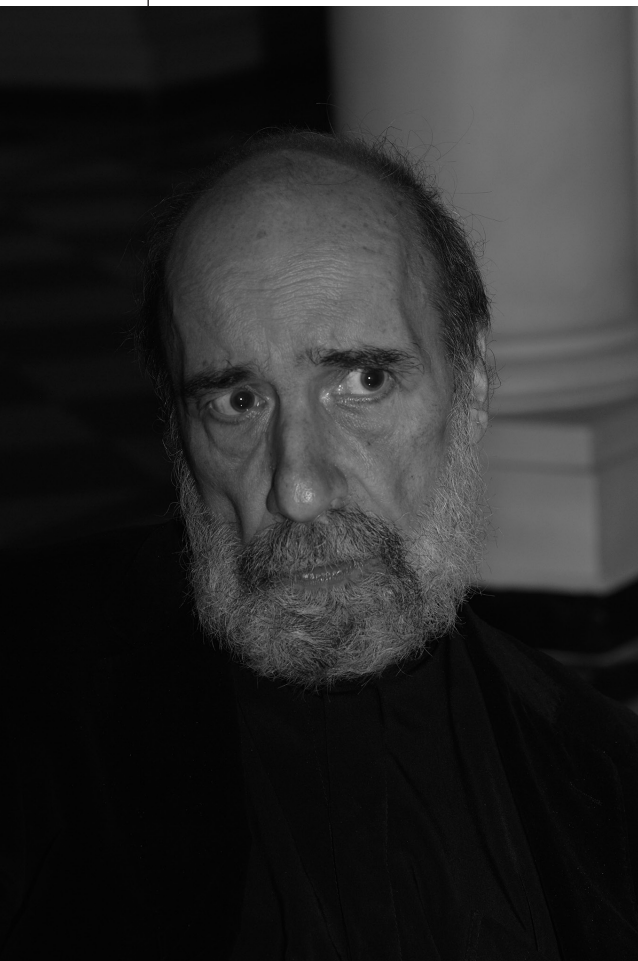
Azt mondtam, ha akarsz, az istenem lehetsz.
Megrészegültem, de ez még nem volt tilos,
tudtam, ezt a bort már nem sokáig iszom,
de a játékot még folytathatom veled.

Nő vagyok, aki mindig éberem figyel,
te pedig férfi, aki hegyeket cipel,
kiárasztja a folyókat, ha elindul felém,

és ahogy halad, csak pusztít, amit ér,
ellenállnék, de már mindenem tiéd,
te viszont soha nem leszel az enyém.

KUTASY MERCÉDESZ

„Orcám a csillagos ég”

Raúl Zurita (1951) chilei költő, a kortárs latin-amerikai irodalom megkerülhetetlen alakja. Gyerekkorában olasz nagymamája folyvást az *Isteni színhátékot* mesélte neki és testvérének, hol eredetiben, hol átíratban, míg végül Zurita kívülről megtanulta az egészet. Későbbi köteteiben is érezhető ennek a hatása, elég, ha a könyvek címére (pl. *Purgatorio*) gondolunk. Írásai a kezdetektől fogva az emberi létezés pokoli mélységeit vizsgálják, úgy egzisztenciális, mind pszichológiai, vagy épp politikai értelemben. 1973-ban az utcáról elvitték és megverték a katonák, ezután otthon, a tükör előtt állva izzó vassal megégette az arcát – egy későbbi interjúban azt mondja, közben a krisztusi mondat járt a fejében, hogy ha arcul ütnek, nyújtsd oda a másik arcodat is –, az égésnyomról készült fotó került később a *Purgatorio* című első kötetének (1979) címlapjára. Zurita munkáiban később is a személyesség egészen szélsőséges példáival találkozhatunk: fényképek, a költő EEG-lelete, pszichiáterének kézzel írott levele mind a költészet alapanyagává válik. És ha a

kis lépték, az egészen személyes dimenzió költői nyersanyag, akkor ugyanígy igaz az ellenkezője is: „Orcám a csillagos ég és Chile bordélyházai”, mondja a költő, majd 1982 nyarán egy Guggenheim-ösztöndíj keretében New York egére írja a *La vida nueva* (Új élet) című versét, melynek fotódokumentációja később *Anteparaíso* (1982) című kötetében is megjelenik – szinte bizonyos, hogy az ugyancsak chilei Roberto Bolaño *Távoli csillag* című kisregényében ez a légi költészeti bemutató ihlette Carlos Wieder pilóta-költő égbé írt verseit. Ugyancsak hatalmas léptékű munka az Atacama sivatagban kőbe véssett, mintegy három kilométeres sor: „Ni pena ni miedo” – se fájdalom, se félelem. A CADA csoport tagjaként konceptuális jellegű performanszokban is részt vett, az elmúlt tíz évben pedig a González y Los Asistentes nevű formációval a költészetet zenével ötvözi: az együttműködés eredménye a *Desiertos de amor* című, 2011-es album. Válogatásom az első (*Purgatorio*) és a legfrissebb (*Zurita*) kötetek anyagából közöl néhány verset.

RAÚL ZURITA

Vasárnap reggel

I.

Hajnalban ébredek
Eltörött egy oszlop
Szent vagyok mondom

III.

Teljes sminkben az ablaküvegnek támaszkodva
úgy hívtam magam ez a megvilágosodott mondd ha nem így van
a chilei Szupersztár
megérintettem magam a félhomályban megcsókoltam a lábam

Annyira gyűlöltem magam mostanában

XIII.

A bűnvalló vagyok nézz csak meg a Szeplőtelen
Én feketítettem be
az apácákat meg a papokat

De ők fölemelik előttem a reverendájukat

A ruha alatt még mindig fehérek
– Gyere, a régi menyasszonyok vagyunk hívnek.

XXII.

Szétzúztam iszonyatos arcom
a tükör előtt
szeretlek – mondtam magamnak – szeretlek

Jobban szeretlek mint bármit ezen a világon

XXXIII.

Biztosíthatom önöket hogy nem vagyok beteg higgyenek nekem
 nem is történnék velem gyakran ilyesféle dolgok
 de az úgy volt hogy egy mosdóban voltam
 amikor láttam valami olyat mint egy angyal
 „Hogy vagy kutya” hallottam a hangját
 nos – ez volna minden
 De most az átkozott emlékek
 már aludni sem hagynak éjjelente

XXXVIII.

A sziklák fölött: a nap
 akkor lent a völgyben
 a földet virágok borítják
 Zurita szerelmes barátom
 szakítsd le a fotoszintézis napját
 Zurita nem lesz többé barát
 du. 7-től lassan leszállt az éj

Az éjszaka a növények tébolydája.

XLII.

A mosdó négy fala között
 bezárva: felnéztem a plafonra
 akkor elkezdtem mosni a falakat és
 a padlót a kézmosót magát a mosdót
 Hát lássák: Odakinn az ég volt Isten
 és kiszívta belőlem a lelket – úgy van!
 Letörölte könnyes szemem

LVII.

A szűk, rozoga ágyban
 egész éjjel álmatlanul
 mint valami eloltott újra gyújtott gyertya
 többször is látni véltem Buddhát
 Mellettem egy nő zihált
 de a párnák voltak Buddha
 és a nő örök álmát alussza

LXIII.

Ma azt álmodtam király vagyok
 fehér fekete foltos bőrt terítettek rám
 Ma ordítok fejem mindjárt lehull
 míg a templom gyászharangjai
 azt mondják eladó a tej

LXXXV.

Roszzul vagyok Láttam
 nem voltam részeg
 mégis elkárhozom

XCII.

Az üveg átlátszó mint a víz
 Prizmák és üvegek rémülete
 Elfordítom a fényt hogy ne vesszek el bennük

87. ÁLOM / KUROSZAVÁNAK

Itt vagyok. Építőmérnöknek tanulok a Federico Santa María Egyetemen, Valparaísoban, Chilében, és az internátus ablakából nézem odalenn az avenida de España-t és mellette a Csendes-óceánt. Úgy ezer méterre volt egy hajó. Mintha öröktől fogva ott lett volna, de amikor ma fölbredtem, láttam, hogy eltűnt. Nagy teherhajó volt, rozsdás, nyaranta úszva is utolértem. Míg egyre közelebb tempóztam, a teknője egyre nőtt, eltakarta az eget, míg végül semmi se látszott. Olyankor mellette lebegtem, hogy lélegzethez jussak és visszatérjek. Legutóbb úgy éreztem, mintha valaki filmezne engem a fedélzetről, de az is lehet, hogy csak képzeltem. Annyi bizonyos, hogy amikor úszni kezdtem visszafelé, akkor éreztem az első görcsöt, és ahogy lefelé fordítottam az arcom, a tenger feketesége úgy tárult fel a szemem előtt, akár egy hatalmas, fájó sír. Talán kiáltottam vagy sírtam is, nem tudom. Azt sem, meddig voltam így a vízbe fordulva, csak azt tudom, hogy hirtelen éreztem, az ujjam egy kiálló sziklát markol, és amikor sikerült kimászni, a lábam úgy nyaklott, mint valami holt rongydarab. Szemben fény gyúlt az internátus első ablakaiban, és nyomban ezután leszállt az éj. Most hajnalodik. Hason fekszem az Avenida de Españán, kezem tarkómon, vérzek, és mellettem morajlik a tenger.

Az ég alján

A hatalmas sziklatömbök a hajnal hamuszürke színében fürdenek, és a táj abbamarad hirtelen. Raúl Zurita Inostroza épp most töltötte a 28-at, és három év múlva meghal. Meg van írva. Az is meg volt írva, hogy mama jóval túléli majd, és az is, hogy elmegy abortuszra, de ez később történt. 14 éves voltam, és ő maga mesélte el. A sziklaszirtek még mindig ott állnak, de lebombázták a hidat. Nem tudom, miért jutott eszembe mama. Az arca idetolakodott a folyót szegélyező sziklák közé, és sírni akartam. Akár a vérrögök, a felhők sűrűsödnek az ég alján, és már nem lehet átmenni a túlsó partra. Papa és mama talán szerette egymást. Valószínű. Most lehetetlen átjutni a folyón. Tudom, hogy Tigrisnek hívják. Papa talán már halott. Mama cigarettát szív, és engem szólít.

Ádám és Éva

Ezernyi romos épület szegélyezte az „eladó” táblákkal teli országot és középütt az Éden kapui

Mindenütt graffitik turistabuszok állnak szemben és végtelen sárga sorok sorakoznak a jegyárusbódék előtt

Fényképezőgépeiket a tengerpartok felé fordítják amelyek felemelkedtek a látóhatár fölé és aztán a felfüggesztett repterek a lebegő szigetek a két város felé melyek magasságokat átszelve haladtak pályájukon

Elhaladtak a hatalmas nyílások előtt ezeket milliárdnyi éve vették fel az égbe
Hiroshima és Nagaszaki az égben: így beszélnek maguk közt a sárgák és gépeikkel mutogatnak arrafelé míg elől lassan kirajzolódott az Édenkert leláncolt kapuja és kicsit távolabb Ádám és Éva autóstoppolt a régi országút mellett fiatalosan csúfondárosan távolodva.

Riport

Itt vagyok. Építőmérnöknek tanulok a Federico Santa María Műszaki Egyetemen, Valparaísoban, Chilében. 23 éves vagyok, és ez az utolsó évem. '67 márciusában kezdtem, és azóta hét év telt el. Itt heverek egy katonai teherautó platóján, amely az út minden gödrén huppan egyet. Hason fekszünk, keresztben egymás hegyén-hátán, mint ezek a táblakészletek, amelyek ott tornyosulnak a raktárakban, és érzem a rajtam fekvő testek súlyát. Minden gödörnél huppan a testünk is. Hajnalban köd volt, de mostanra biztosan kitisztult az ég. A cipőm sarka belemélyed az egyik arcába, aki alul van, és azoknak a súlya, akik rajtam hevernek, még mélyebbre vájja. Érzem, hogy kiált, de talán képzelem csak. Lehet, hogy ismerem is őt, de az is lehet, hogy nem. Egy éve működik itt egy szovjet építőcég, amely előregyártott épületeket húz fel, talán ott dolgozik. Elképzelem a szájába temetett kitört fogait, és az alvadt vércsíkra gondolok, ahogy a cipőm sarkára csorog. Egyszer azt éreztem, hogy az arca kiált, mintha szabadulni próbálna. Már nem. A kamion megint huppan egyet, és ahogy zuhanok, eszembe jut a parti hullámok alagútja egy pillanattal azelőtt, hogy megtörik. Van itt egy sivatag, és én pattogást hallok a homokban. Véget ért az utazás.

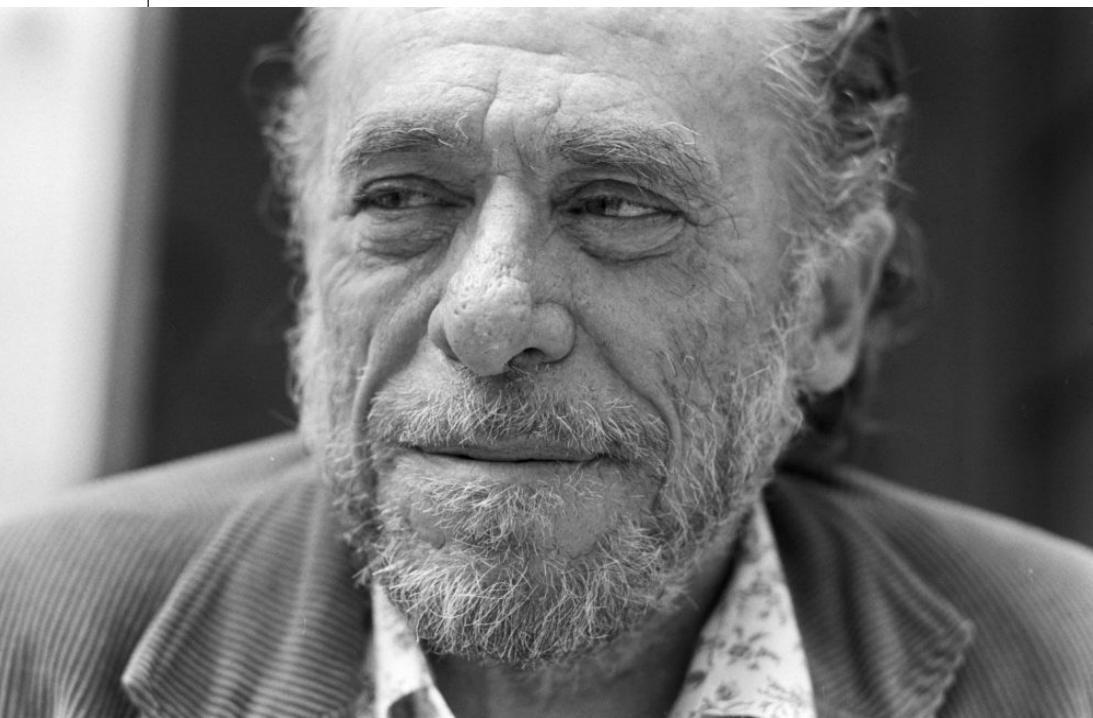
Az ég alja

Hajnalodik és én indulok papa. Mélységesen mély a múltnak kútja. A hegyek még mindig rejtve vannak és talán esni fog végre. El tudok képzelni a tengerparti hullámokat ahogy újra megtörnek a sziklákon papa? Sosem szólsz hozzám semmit papa.

KUTASY MERCÉDESZ fordításai

PÉTER ZOLTÁN

Gondolatok Charles Bukowski verseihez

Henry Charles Bukowski, eredeti nevén Heinrich Karl Bukowski egy Németországban született amerikai költő, író (1920–1994). Mintegy harmincöt verseskötete jelenet meg, mégis inkább hat regénye, mint a *Factotum* (magyarul: *Tótumfaktum*, Cartaphilius, 2007), vagy a *Post Office* (magyarul: *Posta*, Cartaphilius, 2006), illetve novellái miatt ismert.

Rendkívül termékeny alkotó volt, hiszen regényei és több száz novellája mellett több ezer verset is írt. Magyarul regényei és egyes novelláskötetei elérhetőek, de versei, néhány kivétellel, eddig magyar nyelven nem voltak olvashatók.

Bukowski szinte minden verse egy-egy gondolatfolyam, verstanilag szabad vers. Egyetlen rímes verset találtam tőle, aminek a címe is ez: *rhymining poem*, de ez nem egyéb egy fricskánál, mind stílusjegyeit, mind témáját tekintve Bukowski sajátos gunyoros megfogalmazásában.

A szerző látszólag viszonylag szűk keretek közt mozog, ha a témáit vesszük: nők, ital, lóverseny, háború, vallás, továbbá maga az írás, az írói (és az elviselhetetlen) lét. Mégis, legtöbb verséből egyfajta kiábrándult életbölcesség árad, egy esendő, gyarló ember bölcsessége, aki teljesen elmerül az őt körülvevő szépnem mondható világban, ugyanakkor nem tud, talán nem is akar különbözni tőle.

Igyekeztem lehetőleg átfogó képet mutatni munkásságából: hosszabb-rövidebb műveken keresztül bemutatni látásmódját, világszemléletét. A nyelv, amit használ sokszor durva, helyenként obszcén. Arra kell gondolnunk, hogy az életből vett, a környezetében használt szavak, szófordulatok köszönnek vissza ezekben az igazán mélyről építkező versekben.

A versekre formailag jellemző a rövid (gyakran egy-egy szavas) és hosszú sorok váltakozása, a sorokon belüli mondattörés, valamint a nagybetűk szinte teljes hiánya (a személynevek, illetve a földrajzi nevek kivételével). Ez a szaggatottság párosul egyfajta belső, lüktető ritmussal, amit a fordítónak talán a legnehezebb visszaadni.

Szabadverset fordítani talán még nehezebb, mint hangsúlyos, szigorú rím-képletű, illetve időmértékes verset, hiszen éppen a belső egyéni ritmust, az adott versre jellemző egyedi vonásokat nehéz a fordítás nyelvére jól átültetni.

A fordításkor persze ügyelni kell a szóhasználatra, hogy amennyire lehet, visszaadjuk az eredeti nyelvezet által képviselt tartalmat. Bukowski esetében számora a helyi: kulturális, utcai, kocsmái, valamint lóversennyel kapcsolatos kifejezések magyarítása jelentette a legnagyobb kihívást. Jelen esetben a szótagszámokkal nem foglalkoztam különösebben, mert szabadversnél ezt nem tartom olyan fontosnak, viszont a sorok hosszúságát, a mondanivaló szaggatottságát, lüktetését, mely számomra a szerző világszemléletét jellemzi, ami olyan töredezett, összefércelt, ki-kihagyó, ha úgy tetszik, pislákoló életekkel teli világba enged bepillantást, mely Bukowski sajátja is, annál inkább. A kisbetűs írás pedig, meglátásom szerint, további töredékességet kölcsönöz a költeményeknek. Mintha az életből kiragadott jelenetek peregnének le az olvasó, sőt, a költő szeme előtt, olykor a maguk kicsi(nyes)ségében, mégis magukban hordozva valamit a szerzőből, aki így tesz valamit félre (önpusztító) életéből.

Charles Bukowski versei nem könnyű olvasmányok, de sokan megtalálhatják benne magukat vagy környezetük egyes tagjait, akik az élet sűrű, kiloccsanó felmosóvizében próbálják megtalálni az élet megélni érdemes pillanatait.

CHARLES BUKOWSKI

Kukások

itt jönnek
a srácok
szürke kocsi
szól a rádió

sietnek

igazán izgalmas:
kigombolt ingek
kibuggyanó pocakok

kitrappolnak a kukákhoz
kigurítják a targoncához
és a kocsi bedarálja
túl nagy zajt csapva...

jelentkezési lapot kellett kitölteniük
ehhez a munkához
fizetnek a lakásukért és
újabb modelleket vezetnek

szombat esténként jól berúgnak

most a los angelesi napsütésben
ide-oda futkosnak a
kukákkal

minden szemét elkerül valahová

és kiabálank egymásnak

aztán mind a kocsiba szállnak
nyugatnak tartva a tenger felé

egyikük sem tudja
hogyan létezem

Tehenek rajzórán

a jó idő
 akár
 a jó nő –
 nem mindennapos jelenség
 és ha előfordul
 nem
 tart örökké.
 a férfi
 stabilabb:
 ha rossz,
 nagyobb valószínűséggel
 marad is az,
 ha pedig jó,
 talán nem
 fordul át,
 de a nőt
 megváltoztatják
 a
 gyerekek
 a kor
 az éttrend
 egy beszélgetés
 a szex
 a hold
 a nap hiánya vagy
 jelenléte
 vagy a jó időszakok.
 a nőt gondozni kell
 szeretettel
 hogy önmaga legyen
 míg a férfit erősebbé
 teheti
 ha gyűlölik.

Ma este a Spangler's bárban iszom
 és eszembe jutnak a tehenek
 amiket egyszer rajzórán festettem
 és jól néztek ki
 jobban mint itt
 bármi. Iszom a Spangler's bárban
 azon tűnődve, mit szeressek, és mit
 gyűlöljek, de a szabályok adottak:
 csak magamat tudom
 szeretni és gyűlölni –
 rajtam kívül állnak

mint az aszatról leesett és elgurult
narancs. ezt kell
eldöntennem:
öljem meg vagy
szeressem magam?
melyik az árulás?
honnan jön az
információ?

könyvek... akár törött üveg
nem törölném ki a seggem velük
mégis, egyre
sötétebb lesz, vili?

(iszunk itt és beszélünk
egymással, és
látszólag tudjuk.)

vedd meg a legnagyobb tőgyű
tehenet
vedd meg a legnagyobb farú
tehenet.

szakasz, vigyázz.

a csapos felémcsúsztat egy sört
úgy csúszik végig a bárpulton
mint egy olimpiai gyorskorcsolyázó
és a kezem mint harapófogó
megállítja, felemeli,
a szürke kísértés aranyló húgyát,
iszom, és
ott állok
az időjárás nem kedvez a teheneknek
de ecsetem készen áll
lefesteni
a zöld füvet szalma szemet
szomorúság vesz erőt rajtam
és lehúzó a sört
gyorsan rendelek egy
felest
hogy legyen gyomrom és szándékom
tovább
folytatni.

Az öngyilkos gyerek utolsó pár napja

látom most magam
 az öngyilkos nappalok és éjszakák múltán
 miután kitol az egyik steril
 lábadozóból
 (persze csak, ha híres és szerencsés
 leszek)
 egy unott, gyógyós nővér
 ott ülök feszesen a tolószékemben
 félig vakon, szemeim visszafelé forognak koponyám
 sötét zugába
 a halál
 kegyelmét keresve
 Hát nem csodás ez a nap, Bukowski úr
 ó, hogyne, hogyne
 a gyerekek elsétálnak, s én még csak nem is létezem
 és csinos nők haladnak el
 széles, forró csípővel
 és meleg hátsóval meg szűk, forró egyebekkel
 szeretetért fohászkodnak
 s én még csak nem is
 létezem
 három napig nem sütött a nap, most bújt elő először
 Bukowski úr.
 Ó, hogyne, hogyne.
 ott ülök feszesen a tolószékemben
 fehérebben, mint ez a papírlap,
 vérszegényen,
 lóttek az agynak, lóttek a játéknak, nekem,
 Bukowskinak
 lóttek
 Hát nem csodás ez a nap, Bukowski úr
 Ó, hogyne, hogyne, összehúgyoztam a pizsamámat, nyál
 csorog ki a
 számból
 két fiatal iskolás fiú fut el –
 Hé, láttad azt az öreg főszert
 Jesszusom, igen, hányinger!
 mindenféle fenyegetőzés után
 másvalaki lett öngyilkos
 helyettem
 a nővér megállítja a tolószéket, letör egy rózsát
 a közeli bokorból
 kezembe adja.
 azt sem igazán tudom
 mi az. akár a pöcsöm is lehetne
 ennyi

erővel.

Bibliát olvasó miniszoknyás lány az ablakom előtt

Vasárnap, grépfrútot
eszem, az orosz ortodox mise,
Nyugaton, véget
ért.

sötét lány
keleti vérrel,
nagy barna szempár pillant fel a Bibliából,
majd le. kis piros-fekete
Könyv, s ahogy olvas
lábai egyre csak mozognak,
s ő lassú ritmusú táncot jár
amit Bibliát olvas...

arany fülönfüggő;
két aranykarperec mindkét karján,
és egy mini ruha, gondolom,
az anyag testére feszül,
halovány barna árnyalatú ;
hajlik jobbra-balra,
sárga lábak napmelegben...

nincs menekvés saját létéből
nincs is vágya arra...

rádióban szimfonikus zenekar játszik,
amit ő nem hall,
ám mozgása éppen egyezik
a szimfónia
ütemével...

sötét lány, sötét lány
Istenről olvas, s Isten
én vagyok.

Baráti jó tanács sok fiatalembernek

Menj Tibetbe.
 Üljetvére.
 Olvasd a Bibliát.
 A cipőd fessd kékre.
 Növessz szakállt.
 Papírkenuban szeld az óceánt.
 Fizess elő az Esti Hírlapra.
 Rágásra csak szád bal oldalát használd.
 Féllábú nőt vegyél el, s beretváld az arcod.
 Vésd neved a karjára.
 Benzinnel moss csak fogat.
 Nappal aludj, éjjel mássz fára.
 Légy csuhás, s igyál páleszt meg sört.
 Tartsd víz alatt a fejed és hegedülj sokat.
 Hastáncolj rózsaszín gyertyák előtt.
 Öld meg a kutyád.
 Politizálj.
 Lakj hordóban.
 Zúzd be bárddal a fejed.
 Esőben ültess tulipánt.
 Csak verset ne írh!

múlt éjjel láttam egy csavargót

ahogy a vén kutya ment
 foltos fáradt szőrével
 a senki útján
 senkinek sem volt a kutyája...
 elhaladt az üres vodkás üvegek mellett
 el a mogyoróvajás üvegek mellett,
 árammal teli vezetékek mentén
 és amerre a madarak alszanak,
 ment lefelé az úton –
 senki kutyája
 mindeneken keresztül,
 bátran akár egy hadsereg.

Néhányan

néhányan sohasem örülnek meg.
 én, olykor kanapém mögé vackolok be
 három, talán négy napig.
 aztán ott találják.
 ez Kerub, mondják akkor, és
 bort csurgatnak torkomba
 mellem dörgölik
 olajjal kenetetnek.
 üvöltve ébredek, tébolyult
 tombolással –
 átkozva embert, mindenséget,
 ahogy szétcsapva köztük a fűre szórom
 őket.
 már jobban érzem magam
 bundáskenyeremhez fogok,
 még dúdolok is hozzá,
 nagy hirtelen oly édessé válok, mint egy
 rózsás
 túltáplált bálna.
 néhányan sohasem örülnek meg.
 igazán, milyen szörnyű
 életük lehet.

rímes vers

az aranyhalak éjjel gitárral énekelnek,
és a kurvák a csillagokkal most lemennek,
a kurvák a csillagokkal most elmennek

sajnálom, uram, de zárunk 4:30-kor,
az anyja nyak-a-múgy csupa kosz és por,
és a kurvák a csillagokkal le stb.
a qrvák a cs-kal le stb.

sajnálom Jancsi, nem kellesz, ne tarts ki,
szerelmes lettem, vár egy új kancsi,
3/4 olasz, 1/2 japcsi,
és a kurvák mennek
a kurvák mennek
stb.

Kacagó szív

a te életed a tied
ne hagyd, hogy sötét szakadékba
taszítsák.
légy résen.
mindig van kiút.
valahol látszik a fény.
nem túl erős fény
de legyőzi a sötétséget.
légy résen.
az istenek segítséget ajánlanak.
ismerd meg.
fogadd meg.
nem győzheted le a halált de
az életben legyőzheted, néha.
és minél többször sikerül,
annál több lesz a fény is.
a te életed a tied.
ismerd meg amíg lehet.
csodálatos vagy
az istenek örömet akarnak találni
benned.

a kör bezárul

Sanford szerette a mocskos
húzásokat: belepisált a tejesüvegbe,
leégette a pókok lábát, kutyákat
kínzott, vízzel töltötte föl a benzintartályt stb.

nem fogyott ki mocskos
húzásokból.

együtt nőttünk föl.

amikor kitört a második világháború, jelentkezett a
Légierőhöz.

„a pilótáké lesz az összes puncsi”,
mondta.

második bevetésénél a La
Manche felett
kilőtték a segge alól a
gépet.

soha nem került elő.

újabb piszkos húzás egy mocskos
világban.

PÉTER ZOLTÁN fordításai

VIHAR JUDIT

A haikuk elé

Nacuisi Banja 1955-ben született Japánban, eredeti neve Inui Maszajuki. Az egyik legjelentősebb japán haiku-költő. A hagyományos haiku határait széttúzza, s eközben modern sokszínű haikut teremt. Saját és idegen nyelvről lefordított haikuinak száma tízezernél is többre tehető. Tanulmányai, melyek a haikuíráshoz útmutatóul szolgálnak, világszerte ismertek.

Haikuit fanyar humor, egyszerűsmind mély humánus jellemzi. Haikuinak meglepő fordulatai mély összefüggéseket tárnak fel, emellett legtöbbször megnevettetnek. Feleségével, a szintén haikuköltő Kamakura Szajumival minden évben kiadják eredeti nyelven, angolul és japánul az év legszebb haikuit.

A Haiku Világszövetség, amely 2000-ben alakult Szlovéniában, igazgatójává választotta. A Tokió Költészeti Fesztivál Kongresszusának igazgatója. Szerkeszti és kiadja a Ginjú című japán haiku folyóiratot.

A 2010 augusztusában a Pécsen megrendezett Haiku Világfesztiválon már járt hazánkban. 2012-ben pedig egyik magyar nyelvű kötete kalligráfiáinak kiállítása alkalmából újból eljött hozzánk.

Japánban megjelent jelentősebb haikuantológiái: *Dzsintai Opera* (Látszat opera) (1990), *Csikjú Dzsunrei* (Föld-zarándok) (1998), *Szoratobu Hóó* (Égben szálló pápa) (2008), valamint angol és japán nyelvű haikukötetek: *A Future Waterfall: 100 Haiku from the Japanese* (1999), *Hybrid Paradise* (2010), *Turquoise Milk: Selected Haiku of Ban'ya Natsuishi* (2011), melyeknek szerzője és műfordítója is egyben. Magyarul megjelent kötetei: *Madarak. 50 haiku japán angol és magyar nyelven.* Pápai Éva akvarelljeivel. (Ford.: Jack Galmitz és Vihar Judit. Balassi Kiadó, Budapest, 2007.); *A tenger világa. 50 haiku japán angol és magyar nyelven.* Pápai Éva akvarelljeivel. (Ford.: Jack Galmitz és Vihar Judit. Balassi Kiadó, Budapest, 2012.)

Jelen válogatásunkban Nacuisi Banja kutyákról szóló haikuiból mutatunk be néhányat. Emellett a *Turquoise Milk* című kötet néhány darabja is szerepel a válogatásban.

NACUISI BANJA

Haikuk

Míg a kontár költő
ujjait nyalogatta,
elaludt a csaucsau

Szamojéd kutya
hány mosolya nyugszik
jégben eltemetve

Egy bernáthegyi
az asztal alatt —
zen meditációt folytat

Ó, juhászkutya!
Csontból van
az összes csillagkép

Mint Rómeó,
úgy mászik fel a lajtorján
ez a tacsizó

A pekingi palotapincsi
féltékeny
a királynő férjére

„Isten hozott idehaza!”
mutat a pointer
a pokol kapujára

Az erdőben
a weimari vizsla
alkotmányt ropogtat

Kicsit odakozmált
Lajka, a halhatatlan
kozmosz kutya

A 13. emeletet
keresem
egy New York-i estén

Apa és fia
szamaragolnak
egy vörös talajú sziklán

Allah aranya
gyermek hangjában
a Keleti-tengerben

A vasárnapi
Mirabeau híd felett
átrepül egy madártoll

VIHAR JUDIT fordításai

Költészeti folyóirat
Első szám: 1995. október 10.
Megjelenik negyedévente

Alapító főszerkesztő: Turczi István

Szerkesztik:
Turczi István (vers, tanulmány)
Zsille Gábor (olvasószerkesztő)
Király Farkas (on-line)
Vass Tibor (képzőművészet)

Szerkesztőségi titkár: Pálos Anna
Lapterv: Takács József
Logo: Urbán Tibor
Tördelés: DT Pro Bt.

Szerkesztőség:
1147 Budapest, Gyarmat u. 106.
Tel./fax: 25-181-63
E-mail: tippcult@t-online.hu
Honlap: www.parnasszus.hu

Kiadja a TIPP-Cult Kft.
Felelős kiadó: Turczi István

Alapító mecénás: Ispánki László

ISSN 1219-3275

Lapunk megjelenését támogatta:

Nemzeti Kulturális Alap

Sokszorosítás: MIPRODUKT Kft.

Előfizethető a Kiadónál (1147 Budapest, Gyarmat u. 106.)
Megvásárolható webshopunkban: www.parnasszus.hu